

VZPOMÍNKY, NÁVRATY, NOSTALGIE...

Svět je plný návratů. Sbírají se staré panenky, vláčky a hračky vůbec. Promítají se staré filmy. Znovuobjevuje krása dávných staveb či nábytku. Melody Makers sladce nyjí ala Oldřich Nový, lidé si hrají na třicátá léta, na 19. století, na středověk... A to nemluvím o módě, která se vrací pomalu každých dvacet let: minisukně-dlouhé sukně, zvonové kalhoty-úzké rourky, bederní bokovky-prodloužené kalhoty či sukně... Doba je prostě retro, plná návratů a nostalgie. Není to jen prosté kyvadlové střídání akcí a reakcí, ani pouhý nedostatek nových nápadů. Je to i potřeba hledat návratnosti v čase, tak trochu připomínat, že jsme tu už byli, že si pamatujeme, že se k něčemu hlásíme, nebo i touha připomínat si něco, co nám s časem odplulo. Nejráději vzpomínáme na mládí na dětství...

Kdopak ty touhy má, kdo se chce vracet, kdo vzpomíná?

Děti? Kdeže. Děti, zvláště ty menší, si sice potřebují utvzovat své jistoty a radovat se, že to, co znají, znají správně - ale nejvíc ze všeho touží poznávat nové, jít dopředu. Děti žijí přítomností a spěchají do budoucnosti. Už aby byly starší a nemusely se nikoho ptát, kdy mají přijít, co mohou a nemohou, aby si mohly koupit, co chtějí, aby jim nikdo nic nenakazoval a nezakazoval... Honem cigaretu, abych vypadal jako chlap, sem se šminkami, ať vypadám aspoň o pět let starší! Děti „nemají“ minulost, či přinejmenším nemají k své minulosti vztah.

Který šesti či dvanáctiletý školák (o předškoláčích nemluvě) se rozněžní nad vlastní fotografií z ranějšího dětství? To až dospělí vzpomínají a dojmají se, jak to bylo hezké, když byli mladí, jak to bylo krásné, když byli dětmi.

Málokoho vzrušují v deseti i patnácti letech vzpomínky jeho rodičů a starších vůbec. To až když nám naši milí umřou, litujeme, že jsme zapomněli to či ono, že jsme se na to či ono nevyptali, že...

Kolik dvacetiletých začne prozkoumávat svůj rodokmen? Kdo z pětadvacetiletých má touhu osahávat kořeny a půdu souvislostí, jež jim dala směr, tvar i sílu? Až u vědomí mizení času, u vědomí krácení se času, v prvé předtuše, že smrt se týká i nás, hledáme vazby, hledáme kořeny, chceme se zachytit.

Kolik desetiletých dětí vzpomíná na své pomínulé dětství a shledává v něm nějaké zvláštní kouzlo, hodné litostivé touhy po ztraceném ráji? Ano, vzpomínají na výrazné, krásné, strašidelné, příhody, zážitky a události. Ale jejich tehdejší věk a citový vztah k němu v té vzpomínce nehraje pražádnou roli. To až lehce či těžce opotřebovaní dospělí mají potřebu vytvořit si představu ztraceného ráje, v němž bylo všechno jasné, přehledné, v me-

DVANÁCTI
ZIMA
'07
PRO
DĚTI

zích možností na svém místě... Jen dospělé lidstvo si může vytvořit mýtus o zlatém věku, který byl a nikdy už se nevrátí. Samozřejmě, že pro nás „byl“ v dobách, kdy tehdejší dospělí v něm žijící vzpomínali na zlatý věk, který pro ně „byl“ v dobách kdy... Náš soukromý zlatý věk byl v dětství, v mladosti. Nostalgicky vzpomínáme na svět, v němž ne-li všechno, tedy mnohé bylo nové, tajemné a taky čisté, neposkvrněné, jednoznačné. Svět, jako kniha či spíš řada knih, které jsou plné tušených tajemství a jen čekají, až je otevřeme a přečteme.

Praha „plná“ naivních, ale z pohledu dneška mnohdy uměleckých neónů (třeba ten s mouřenínem čichajícím vůni čokolády), výtahy vynořující se z ničeho nic z chodníků s popelnicí či zbožím poté, co si samy gotickou špicí svého rámu otevřely poklop v zemi, poloprázdné pražské ulice, v nichž tu a tam stálo a tam či onde projelo auto, zatímco tramvaják dupal na nožní zvonek a klikou šlajfoval rozjetou „eletriku“, když mu před ní spadl náš míč, a krásná, tak trochu nedovolená hudba 60. let. Pro nás je to připomínka toho, co bylo a není. Pro dnešní děti je to čirá fikce.

Co by tedy mělo děti bavit na inscenaci, založené na příběhu z „dávne“ minulosti a nadto oslavujícím naše dětství. Na příběhu plném pro ně pradávných reálií: plynových lamp, koňmi tažených poštovských vozů či příslušníků SNB (čili sboru národní bezpečnosti, zvaných esenbáci), zdvíhajících obočí při slově „nestraník“? A také plněm atmosféry neznámé doby a jejich zvláštních vztahů mezi lidmi.

Baví je kvalita, kterou většinou dokáží rozeznat v stejné míře, jako dospělí; podléhají-li občas kýči a šmejdů všeho druhu, podléhají mu v takorůka stejné míře, jako my dospělí.

Baví je vše, co má platnost i pro ně, co máme společného včera, dnes a snad i zítra. Baví je ty rysy našeho nostalgického světa, které se stýkají s jejich dnešní zkušeností a citěním, baví je to, co je na něm pro ně dnešní, současné... od humoru po smutek, od dobrodružství po poetiku...

A je to i možnost vyprávět jim o světě, v kterém jsme žili, a který se nám zdál (či zpětně dnes zdá) krásný, předat dětem informaci o půvabu toho, co samy nikdy nezažily, neviděly a neuvidí. Informace o nás, jejich rodičích či starších děti zajímají víc, než naše podbíživé a směšné hraní si na děti, přišišlávání a předstírání mladosti. Děti baví naše upřímnost, autentický zájem sdílet se s nimi o svůj svět, to, že je jako partnery nepodceňujeme - nemá-li ovšem naše informace podobu sebevychvalování a nabádavého vyvyšování se či povzneseného úsměšku. Nepodceňujeme tu vzácnou možnost propojit generace linkou důvěry a sdělení o tom, jaké byly radosti či smutky našeho života, co se nám zdálo krásné a co hrozné. S dnešní neuvěřitelnou rychlostí, hloubkou i šífkou změn styčných ploch, srozumitelných a účinných pro obě strany, ubývá měrou v historii nevidanou: polovička našich anekdot je dnešním dětem a mladým nesrozumitelná, protože stojí na jim neznámých situacích, vídáme jiné filmy, slyšíme jinou hudbu, spousta signálů neznámá nic pro nás, spousta jiných nic pro ně... Tak se ona nostalgie, o jejímž smyslu na poli divadla pro děti tu pochybují, stává jednou z nemnoha příležitostí něco si o sobě říci.

Děti prožívají jim alespoň trochu přístupné divadlo, jeho příběhy i jeho nálady s námi - dospělými. Především s rodiči na představení pro celou rodinu, ale i s učiteli - samozřejmě prožívají-li i oni představení s dětmi. Děti empaticky odečítají a sdílejí radost či smutek dospělých stejně, jako je od nich odečítají a s nimi sdílejí vnímaví dospělí.

Nostalgie je, myslím, pocit dětem zcela cizí. Ale sdílení se s dětmi o naše vzpomínky, o naše zážitky, o naši zkušenost, nepochybně smysl má. I v divadle.

Luděk Richter

SKLIZEŇ aneb CO JSME LETOS VIDĚLI

KOPŘIVA

Festival netradičního divadla Kopřiva je jednou z nejzajímavějších divadelních přehlídek u nás. Nejenže snad jako jediný konfrontuje tvorbu profesionálních statutárních divadel a nezávislých skupin i souborů amatérských. Je také neobyčejně pestrý druhově a žánrově: od loutkového přes herecké až po taneční divadlo či pantomimu. A neomezuje se jen na inscenace z České republiky, ale pravidelně tu bývá k vidění i několik inscenací ze Slovenska či Polska. Velké štěstí má v osvětleném dramaturgovi Jiřím Cachnínovi, který je schopen vyhledat a sehnat to nejzajímavější, co se v daném roce u nás i v obáhnutelném sousedství urodilo. Přehlídka přitom netrpí megalomanií jiných podobných podniků, na nichž stejně divák nemůže vidět ani zlomek toho, co nabízejí: ve dvou dnech přináší optimální množství představení, doplněných filmovými a hudebními produkcemi. Díky tomu všemu Kopřiva trvale přitahuje diváky z širokého okolí a mnohdy i z celé republiky.

Po loňském jubilejním ročníku se letos vrátila k skromnějšímu dvoudennímu programu (pátek 20. - sobota 21. dubna) a kromě výstavy divadelních fotografií, krátkých filmů z festivalu Jeden svět a folklorně-beatového koncertu obsahovala „jen“ osm představení.

Převahu měly inscenace taneční a pohybové. Amatérský diptych Arcanum a Zrození kopřivnické Iluze je příslibem, z něhož zatím není úplně jasné, zda se pokouší vyjádřit nějaké téma, či jen v etudách zkouší, co vše je možné. Hudebník Pavel Fajt a tanečnice Berrak Yedek naopak svou profesionalitu nezapřou a největší potěšení plyne právě z toho, jak jeden ovládá dokonale své bubny a druhý tělo. Převážně pohybová, pro změnu pantomimická, je i inscenace brněnského souboru Neslyším Pojd' do mého světa; vynikající groteska, plná krásných citlivých okamžiků a dokonalé syntézy pohybu, hudby, zpěvu a výtvarna. Silné stylizace pohybu užívá pro typicky polskou mysticko-groteskní polohu i Teatr Wierszalin z Białostocku v inscenaci Bóg Niżniński, snad vinou jazykové bariéry poměrně obtížně srozumitelnou. Pražský soubor Antonín D.S. patřil k jednomu z vrcholů; jeho Surovosti laskavosti odpovídají titulu: kontrasty laskavě sdělovaných surovosti a surově vyznívajících laskavostí jsou dalším pokusem souboru o pronikání pod povrch zdání, zaběhaných klišé, prázdných manýr a falešných rituálů. Medený drak bratislavských studentů loutkářství je exteriérová inscenace příjemná především studentskou hravostí i opravdovostí přístupu. Směřování k tradičnějšímu divadlu reprezentovala Malá scéna Zlín se svou psycho-sociologickou črtou Madame Melville a herecky výborně provedený opus Daniely Hanákové a Janusze Klimszy Casanova na duchcovském zámku. (LR)

ÚSTŘEDNÍ KOLO DIVADELNÍ TVORBY ZUŠ

...se koná jednou za šest let (uprostřed nichž je střídají rovněž jednou za šest let projevy individuální). Nelze si ale představovat, že jde o přehlídku výsledků oněch šesti let. Tak dlouho udrží inscenaci málokterý soubor profesionální, natož soubor dětský, v němž děti jsou za šest let někým úplně jiným, polovina z nich se mezitím rozběhne po středních a vysokých školách mimo své bydliště, a i kdyby toho nebylo, děti by nebylo tak dlouho opakovat více méně totéž.

Přesto, že tedy šlo na červnové přehlídce v Hradci Králové o žeň jednoho, výjimečně dvou roků, byla její úroveň velmi slušná. Mezi dvaceti devíti inscenacemi se našly hned tři skutečné skvosty. Třinecký Sovák a Micinka byl pohlazením pro svůj jemný humor, přes-

ně cítěný tvar a mimořádný vkus, s nímž děti sdělovaly obsah Morgensternova nonsensu. Ostrovské Bylo nás pět nejen pobaví, ale i udiví mírou herecké dovednosti a režijní nápaditosti v rámci chudého divadla, které si vystačí s prázdnou scénou a pár lepenkovými krabicemi. V bludišti mého srdce, inscenaci starších žáků téže ZUŠ, nelze neobdivovat míru autorského zaujetí i tvořivosti při převodu zdánlivě nepřevoditelné experimentální poezie na divadelní jeviště.

To jsou tři inscenace, při nichž má divák takový emocionální zážitek, že ho ani nenapadne, zda by neměl přimhuřovat oko proto, že jde o amatéry a nadto děti. Je to prostě umění jako každé jiné, a chcete-li je srovnávat třeba s inscenacemi profesionálními, liší se spíš pozitivně: tím, s jakým zaujetím, zápalem a osobnostním vkladem je tvořeno a hráno.

K této trojici lze přiřadit třeba prostějovskou inscenaci Tragaču, tragaču, jež skrze lidovou poezii vypovídá o dnešních děvčatech, silný apel na zaslepenost lidstva ve Válce s mloky pražské ZUŠ Biskupská či dvě pozoruhodné satirické grotesky - liberecké Lavičky na promenádě a uničovské Víc a víc - i leckteré další.

Samozřejmě, ne vše bylo dokonalé. Ale tak to v umění bývá, a jinak, než cestou hledání a pokusů, které mohou přinést stejně tak objevy jako karamboly, to ani nejde. Vysokou úroveň i užitečnost divadelního činění na základních uměleckých školách pro jejich žáky, pro diváky a pro celou společnost však letošní ústřední kolo soutěže rozhodně prokázalo. (LR)

DĚTSKÁ SCÉNA

Šestatřicátá celostátní přehlídka dětského divadla (v Trutnově osmá) přinesla mezi 16. a 20. červnem sedmnáct inscenací dětských souborů. Sem tam nějaká nedokonalost či dokonce omyl, většinou solidní i lepší průměr a dvě tři špičky. Oproti loňsku tedy poněkud slabší bilance.

Asi nejvíc se vyvedly dvě inscenace. Především nonsensové verše hravě podané nejmladšími dětmi souboru Bublina ze svitavské Dramatické školičky pod názvem Havěť všelijaká - inscenace milá, živá, inteligentní a vkusná. K nejstarším naopak patřilo Divadlo Vydýcháno ze ZUŠ Liberec, jehož Lavičky na promenádě stojí na zajímavém „orchestrování“ zpolo vyprávěného, zpolo hraného textu, na přemýšlivé režijní práci a především na živém herectví desítky teenagerů. Na Němém filmu si pražský soubor Kuk! při ZUŠ v Biskupské ulici vyzkoušel pantomimickou grotesku, jejíž téma vzniku, peripetií i zkomírání lásky a manželství je sice na hranici uchopitelnosti mladými lidmi, kteří se sotva seznamují s prvou z těchto fází, a tudíž těžko můžeme očekávat, že přinesou víc, než úsměvný (i natrpkle úsměvný) pohled zvenci. Přesto však svou invencí, dynamikou i hereckou dovedností potěší. Vsetínský Klub dětské kultury Bubu oproti loňsku povyrostl i inscenačně. Škoda jen, že se v jeho inscenaci O slepičce kropenaté ne úplně daří režijně akcentovat linii dramaturgicky klíčových momentů tak, aby se hrálo téma a ne jen jednotlivé příhody. Inspirativní podněty přinesly i další inscenace - třeba Stínové divadlo pro krásnou Lin (ZUŠ Veselí nad Moravou) či Indiánské příběhy (ZUŠ Žerotín Olomouc); obě svědčí o poctivé, systematické práci svých vedoucích a obsahují i silné okamžiky emotivní.

Celkově pokračuje na Dětské scéně trend převahy souborů ze základních uměleckých škol (letos dvanáct ze sedmnácti). Trvá problém s divadelním zaměřením a nízkou divadelní inspirativností poroty, eufemisticky zde zvané „lektorský sbor“; problém spojený i s úbytkem k divadlu směřujících seminářů a tudíž i divadelníků navštěvujících Dětskou scénu v posledních deseti patnácti letech. (LR)

LOUTKÁŘSKÁ CHRUDIM

Šestapadesátá LCH - celostátní přehlídka amatérského loutkářství - v letošním prvním červencovém týdnu byla co do hlavního programu snad o chlup, leč přece, lepší než ta loňská. Krom několika omylů, nepřilíš povedených či slibných, ale přeci jen začátečnických opusů a vedle slušného, v leccčems i zajímavého průměru, přinesla i tři špičkové inscenace. 1x3 pohádky z žamberské ZUŠ okouzliily jak vtípem a nápaditostí, tak hereckým zvládáním maňásků a hůlkových loutek i schopností nadhledu mladické interpretky: režijně i scénograficky drobný vybrousený klenot, v němž eskapády Kůzlátek, Smolíčka a jezinek či vlka s Karkulkou pobavily všechny věkové vrstvy. Lapohádky hradecko-pražského Dna jsou magickou inscenací, v níž se zcela přirozeně prolíná mýtická velebnost s humorem a technická vynalézavost a bravura s loutkohereckým výrazem. Fialový vítr svitavského Céčka, vlastně jediná zcela vážná inscenace v záplavě nezávazných parodií, travestií a mystifikací, je i přes temporytmickou zatěžkanost hlubokým zážitkem, obrazem tragického života člověka, který se i přese všechno dokáže dívat na sebe i své okolí s groteskním humorem, při němž se zároveň smějeme a zároveň nás mrazí v zádech.

Vedle toho bylo k vidění i několik přinejmenším zajímavých inscenací. Začarovaný les vsetínské Bublaniny je nápaditá a výborně zvládaná kreace dvojice hereček s vypracovaným herectvím gagu a mnohovrstevnatým humorem, který baví děti i dospělé. Arci' dramaturgie tu patří k rezervám. Podobně Africký příběh souboru Štokrdle stojí především na nespoutané invenci a energii trojice mladých žáků semilské ZUŠ, žel bez nosnější dramaturgické linie. Stínové divadlo pro krásnou Lin (ZUŠ Veselí nad Moravou) bylo užitečným připomenutím možností stínohry, Fuckng Generation (L. S. Věk Plzeň) zajímavým pokusem o generační sebenahlédnutí, Černá a bílá Fróna ukázkou možností kombinací plánu hereckého a plánu loutkového.

Problémem bezmála již chronickým jsou chrudimské poroty: rok co rok z větší části pětice „chrudimských“ a leckdy vůbec loutkářských noviců, neznalých kontextu přehlídky, oboru, ba mnohdy i základních teoretických východisek, zákonitostí a možností loutky na jevišti, letos nadto složená z lidí s velmi úzce vyhraněným viděním divadla. Je hloupé, když mnozí účastníci hodnotících rozprav vědí o věci více než odborná porota. Více než pětadvacet let jsou součástí LCH také odborné semináře, v nichž se účastníci mohou inspirovat či zdokonalovat ve svém koníčku. Letos jich bylo dvanáct. Otázkou u některých z nich arci' je, jak souvisí s loutkářskou tvorbou a čím ji mohou pomoci. (LR)

PŘELET NAD LOUTKÁŘSKÝM HNÍZDEM

Letošní Přelet - přehlídka nejlepších loutkářských inscenací posledního roku - nepřinesl zdaleka tolik vrcholných děl, jako byli loňští Tři mušketýři, Jan za chrta dán, Bruncvík či Deník Adriana Molea. Byl spíše přehlídkou dobrého průměru s nemnoha vrcholy, pár hledačskými pokusy a několika klopýtnutími, jež by bylo možné odpustit, pokud by byly následkem skutečného hledání. Přesto nabídl Přelet řadu zážitků, inspirací i podnětů k přemýšlení.

Kdybych měl shrnout na guinessovský způsob: nejzábavnější inscenací bylo Krvavé koleno (Alfa Plzeň), nejzávažnější Fialový vítr (C Svitavy), nejexperimentálnější Z knihy džunglí (Minor Praha), nejřemeslnější Hrnečku, Vař! (Naivní divadlo Liberec), nejnápaditější Lapohádky (Dno Hradec Králové), nejniternější O rackovi (Serpens Praha), nejtímnější Pokoj vám (Hana Voříšková z Chocně), nejlidovější Černá kukla (Tate Iyumni Praha), nejsamoučelnější Vetřelec (Studio Damúza Praha), nejrozpačitější Zvyřátka za to nemůžou (Čmukaři Turnov), nejrozbíhavější a vzájemně nejzaměnitelnější Kůzlátka (Buchtý

a loutky Praha) a O Budulínkovi (Lampion Kladno). Nejméně toho mohu napsat o Fucking Generation, neboť plzeňský L. S. Věk začal hrát v Malém sále dřív, než skončilo předcházející představení v sále velkém, takže jsem se společně s dalšími dovnitř nedostal.

Podrobněji se jednotlivým inscenacím Přeletu věnujeme v recenzích na konci čísla.

Erika - cenu za nejlepší loutkářskou inscenaci roku - získala letos plzeňská Alfa za Krvavé koleno - inscenaci po mnoha stránkách pozoruhodnou, leč v podstatě neloutkovou.

Zmatky se vstupenkami se moc nelišily od loňska, jen byly trochu jiného druhu. Organizátoři Přeletu by si měli konečně vyjasnit, proč a pro koho jej vlastně pořádají, co je jeho smyslem a cílem, a promítnout toto poznání do způsobu, jakým lákají či odpuzují diváky pokud možno z celé republiky, umožňují či neumožňují, usnadňují či znesnadňují jim stát se diváky celé přehlídky a přehlídku tak skutečnou přehlídkou učinit. Jinak řečeno, jde-li o přehlídku, či o pouhou nabídku několika jednotlivých představení pro pár dětí nebo snobských vyzobávačů proslulých firem. (Mimochodem: udivující je nezájem studentů i učitelů katedry alternativního a loutkového divadla, kterým jako jediným organizátoři nadbíhají způsobem až komickým.) A Minor, v němž nyní Přelet probíhá, by možná po mnoha letech mohl pochopit, že nejde o příležitost přivydělat si, nýbrž o propagaci a růst celého loutkářského oboru, ale také o čest takovou přehlídku pořádat a udělat si tím reklamu i pro vlastní dotované divadla. (LR)

DIVADLO V DLOUHÉ Praha:

Jak jsem se ztratil aneb Malá vánoční povídka

Autoři L. Aškenazy, J. Borna, režie J. Borna.

Divadelní představení „Jak jsem se ztratil“ je koncipováno pro dětského diváka, ale na své si přijde i divák dospělý. Vyprávění malého Pavlíka o tom, jak se na Štědrý den ztratil na Václavském náměstí a co všechno prožil, je zasazeno do 60. let 20. století. Atmosféra tohoto období je navozena především živou hudbou a scénografií (kostýmy, účesy, promítání starých záběrů z pražských ulic...). Scénografie je poměrně jednoduchá a zcela plní svůj účel. Některé prvky jsou naivně dětsky nadsazeny (např. koloběžky s dopravními značkami jako dopravní prostředky). Působivé je řešení proporcionality malého chlapce a dospělých využitím chůd, čímž vzniká iluze Pavla jako dítěte. Kouzelná atmosféra dětského světa ve spojení s Vánoci se zde opravdu vydařila. Malý Pavel je v reálném světě, do něhož zasahují jeho dětské představy (holčička se sirkami, peklo apod.). Tu se ocitá s nosičem sudů v „pekle“, tu potkáva lampáře, pána s kaprem, pošťáka, který mu věnuje jako dárek houpacího koně. Vše vyvrcholí Pavlíkovou návštěvou policejní stanice, kde se dva policisté snaží od chlapce zjistit, komu se ztratil a kde bydlí. Vtipnost této scény je založena na slovním i situačním humoru dvou policistů, kteří se musí potýkat ve službě s malým dítětem a jeho paličatým odmítáním říci, kde bydlí. Pavel se nakonec prořekne, a tak ho policisté šťastně odvádějí domů.

Opravdový zážitek z celého představení je umocněn kvalitními výkony herců, na nichž je znatelné nadšení a zapálení pro hru. Však také Pavel Tesař, představitel hlavní role, byl za svůj výkon již několikrát oceněn. Hra přijde divákovi vhod nejen

přímo před Vánoci, ale i mimo ně, neboť je příjemným zastavením se v čase a za-
pomínáním na Vánoce a na doby již dávno minulé. (VČ)

Příběh pětiletého chlapce, který se na Štědrý den ztratil uprostřed Prahy při nákupu
vánočního stromku, určuje Ludvík Aškenazy do prvé půle padesátých let, autor scénáře
a režisér Jan Borna jej však posunuje do doby svého dětství v druhé půli let šedesátých.

Hlavním průvodcem-vypravěčem je v něm sám malý Pavlík (ponechal si i auten-
tické příjmení svého představitele Pavla Tesaře). Jde tedy o divadlo výrazně epické,
což dává inscenátorům možnost k lehce ironickému, někdy i parodickému odstupu
a nadsázce, ale i k uplatnění kompozice revue, v níž jednotlivá hudební i dějová čísla
jsou poměrně samostatnými a do jisté míry uzavřenými celky. Jednoduchou spojova-
cí nití je Pavlíkovo bloudění ulicemi Prahy, v nichž zažívá a užívá si dobrodružství tu
významnější, tu menší, tu reálná, tu fantazijní: setkání s pánem, který nese kapra
a také by někdy rád nevěděl, kde bydlí, s personálem podzemní vinárny, kterou po-
važuje za peklo, s lampářem, který umí rozsvítit i hvězdu, ale nedokáže vidět stráda-
jící holčičku se zápalkami, s pošťákem Klementem, jehož přiměje, aby pozval
k štedrovečernímu stolu i svého mluvčího koně Karličku, a nakonec i s policajty -
pardon, s příslušníky SNB - k nimž ho Klement zavede, a kteří po parádní grotesce
vytáhnou z Pavlíka jeho adresu a doručí ho domů.

A mezitím proběhne i film, v němž se dětství shrne ve střípcích šedě oblečených
chodců, blikajících neonů, Dubčeka, usmívajícího se na nadějí plné davy, Brežně-
vovských polibků a tanků - tak, jak se to bez velkých analýz a souvislostí zračilo
v dětské (režisérově) mysli. Je to pasáž trochu odjinud, vytržená ze souvislostí fabu-
le. Děti i teenagery v publiku nepochybně mívá. Ale má tu své místo jako vůně i pachut'
doby. (Ostatně: od toho mají děti rodiče, aby jim odpověděli na jejich otázky či upro-
střed natrpklého pozasmání tiše špitli, kdo je ten pán, rozdávající smrtící polibky.)
Jako povzdech i oddechnutí pak zazní slavné „To všechno vodnes čas“.

Dobové hity vrůstající do (či vyrůstající z) příběhu tu tvoří další rovinu - nad příběh-
em, i za příběhem: „Kladivo“, „Marnivá sestřinec“, „Tu kytaru jsem koupil
kvůli tobě“, „Motýlek“, „Purpura“, nebo i „Roň slzy“, „Vánoce, vánoce přicházejí“ či
„Zastavte čas.“ Nejde jen o hudební předěly, výplně, odlehčení či ilustrace, ale na
jednu stranu o metaforické „komentáře“ děje, na druhou o samostatnou informační
linii, či evokaci doby, hudebního i životního stylu, pocitu... Herci a muzikanti Divadla
v Dlouhé je živě produkují v takové kvalitě, že divák chvílemi zapřemýšlí, zda by i oni
nemohli být Matušky, Neckáři, Suchými, Přenosilovými či Vondráčkovými dneška.
Samozřejmě, je to kvalita, která do jisté míry vzniká coby kopie originálu, ale kopie
tak dobrá, že by se mohla „prodávat“ jako umění sui generis. Zaplat'pámbů však
místo toho zůstávají u divadla, v němž se síla jejich umění násobí.

Takořka geniálním režijním klíčem je užití chůd pro všechny hlavní dospělé posta-
vy, které v groteskní poloze dokonale navozuje pohled malého kluka na velký svět
kolem něj, na svět, v němž na židli se musí šplhat a pod stolem se dá houpat. Svět,
v němž všechno může ožít jako součást hry, a kapr i kůň může mluvit.

Párkrát jsou tu užity i loutky - nejprve ve stínohře pošťáckého vozu s koněm, pak
jako jakési obrazy svědomí, nabádající Pavla, aby se přeci jen vrátil domů. Zdají se
mi nejslabším místem inscenace - nejen pro svůj naturalistický, nepřitažlivý vzhled
„portrétů“ postav, s nimiž se Pavlík setkal, ale především proto, že se s nimi nehraje,
nevytvářejí žádné vztahy, jsou jen nošeny přes velké jeviště, na němž se v plošném
nasmícení navíc ztrácejí. Je to však našťestí jen půlminutová smítka na kráse.

„Jak jsem se ztratil“ je vynikající inscenace pro malé, starší i velké. Viděl jsem ji v průběhu posledních sedmi let několikrát v představeních pro rodiče s dětmi - a fungovala skvěle. Asi proto, říkal jsem si, že chvíli se baví děti, pak zas dospělí a obě generace si rády empaticky užívají pobavení těch druhých, a tak tu nejsou hluchá místa pro nikoho. Naposledy jsem vcházel do divadla se školními proudy dětí do 4. třídy a zároveň „dětí“ středoškolského věku a děsil jsem se toho, jak středoškolaři povrhnu dětinskou inscenací „pro malé“, neb k nadhledu ještě těžko mohli dorůst, a strhnou i ty malé.

Mýlil jsem se. Nejistota trvala jen ve chvíli, kdy čtyřicetiletý Pavel Tesař líčil, že je pětiletý Pavlík. Ale jakmile na balkoně vtrhla mezi diváky zoufalá maminka, z druhé strany zvědavá drbna odvedle a vzadu souseď v nátělníku s namydlenou bradou, roztáli i „náctiletí“ a přijali hru. Nejmenší děti se smějí pohybovým i slovním vtípkům, ty starší parodickým vyčytávkám zpěváckých manýr (dospělí se navíc ještě potěšeně usmívají nad charakteristickými detaily zašlých dob.)

Proč to všeobecné přijetí? Bylo by příliš jednoduché a téměř nicneříkající, kdybych napsal, že kvalita se vždycky prosadí. Myslím, že představení bylo přijato v prvním okamžiku už pro svou odvahu jít fyzicky až na dotek s divákem - což je ošidný moment, v němž se může zlomit nedůvěra, ale taky vystavět sebeobranu hráz ze strachu před hrozcí manipulací. Stalo se to prvé: herci přesvědčili diváky o své hravosti a chuti hrát si a ti je přijali, jako partnery.

Druhý důvod vidím v schopnosti sebeironie, sebeshození herců, kteří se dokáží vysmát i svým chybám. Zejména pubescenti jsou opatrní na to, aby je někdo „nedostal“, nepodfoukl, nenachytl jako „malé naivní děti“. Zvlášť nemá-li onen někdo k dispozici dokonalé iluzivní prostředky jako třeba trikový film - a to divadlo (ani to v Dlouhé) vskutku nemá. Zato má autentickou přítomnost osobnostního herectví, které je k divákům upřímné i v tom, že přízná meze svých možností, nabídne divadelní „kouzlo“, ale zároveň nezakrývá, že jde „jen“ o trik či metaforu.

Svou roli hraje i schopnost pohlédnout z odstupů a vysmát se i tomu, co se mi docela líbí, co mám docela rád - tedy usměvavá parodie všelikých zpěváckých i všelidských manýr, které si herci společně s diváky zároveň vychutnají i jim se zasmějí.

A možná úplně nejdůležitější je, že hrají naplno. Příznám se, že i když mám o Divadle v Dlouhé dosti dobré mínění, překvapilo mě, že hrají bez rezerv i v běžném „školním“ představení. Až příliš často bývá totiž k vidění onen do očí bijící rozdíl v nasazení pro dospělé či alespoň smíšené publikum a pro publikum výlučně dětské. Divadlo v Dlouhé patří mezi slušná divadla, která, zdá se, mají stejnou úctu k divákům festivalovým, „řadovým“ dospělým i k dětem. A vrací se jim to. Tím, jak hrají naplno a hraním se baví, nejenže si získávají diváky všech kategorií, ale lépe se hraje i jim.

To vše pak umožňuje uplatnit se tomu hlavnímu a obecnému: dobře postavené, nápadité inscenaci, nadanému a řemeslně vybavenému herectví i citlivému lidskému příběhu. (LR)

MALÁ VÁNOČNÍ POVÍDKA

aneb JAK JSEM SE ZTRATIL

Ludvík Aškenazy - Jan Borna

Pavel: Byl Štědrý den roku já už nevím kolikátého, není to vlastně ani tak dávno a mně tehdy bylo přesně pět a něco a dneska bych vám chtěl vyprávět o tom, jak jsem se ten Štědrý den onoho roku ztratil.

Orchestr herců *hraje a zpívá:*

Přestaň se teď chvíli smát
sed' a tiše poslouchej
co ti budu povídat
sed' a nebo budu zlej

Nezkaz tenhle den
dnes to musí jít
pojď pryč z šedých stěn
pojď sem a nech se okouzlit

Přestaň se teď chvíli smát...

Jestli nechceš jít
tak já půjdu sám
i když správně tušíš
že se vrátím zase k vám

Pavel: Nějaký pan Tesař, to je můj táta, šel se svým synem Pavlem, to jsem já, koupit do města vánoční stromeček. V poledne se ten nešťastný pan Tesař vrátil se stromečkem, ale bez Pavla. A u nás v domě to v té chvíli vypadalo asi takhle.

Otec: Bětko, Bětuško!

Máma: Co je, proč nejdeš nahoru?

Otec: Myslím, že jsem ztratil...

Máma: Klíče, počkej, já ti hodím náhradní.

Otec: To taky, ale Pavla. Ale nedívej se na mě tak vyčítavě.

Máma: K čemu je ten tvůj stromek, když tu nebude Pavel! Pavle, Pavle, Pavlíčku!

Sousedka: Co se stalo?

Máma: Ale nic se nestalo, paní Zimová. Jak se ti to mohlo stát, ztratit Pavla?!

Otec: Já jsem byl letiště a on byl tryskové letadlo. Ale neměli jsme radar.

Soused: Cože, to nebude vysílat televize?

Máma: Ale budou vysílat, pane Koliáš.

Otec: A v tom přišla ta mlha, víš, mnoho tryskových letadel už takhle skončilo.

Soused: Co? Někde spadlo letadlo?

Máma: Nic nespadlo, ale ztratil se nám Pavel.

Sousedka: Ježíšmarjá, ten je mrtvej!

Otec: Počkej. Nebyl já jsem mateřská loď? Už je to tak. Já byl mateřská loď, Bětko. Dobře mi tak.

Máma: Tys byl mateřská loď, ale já jsem matka.

Soused: Dejte pokoj aspoň o vánocích!

Plačící maminka odchází.

Pavel: Tak teď aspoň víte, děti, co se doma stane, když se ztratíte. Ztrácejte se proto jen v nejnětnějších případech. - Začalo to vlastně úplně nevině. Nejprve jsem byl tryskovým letadlem a dlouho jsem udržoval spojení s mateřskou lodí. Já byl jelen a táta veverka: Veverka, jak mě slyšíte, veverka?

Otec: Jelene, vraťte se na základnu. Pojď sem. Utřeme přední skla (*Utře Pavlovi obličej.*) a nastartujeme motor. (*Přinutí ho vysmrkat.*) Let' a nelítej daleko.

Pavel: Veverka. Jelen, tady jelen, volám veverku! Špatná viditelnost! Hlaste polohu! Přepínám!

Otec: Veverka, tady je veverka, změna kurzu, přileťte a nezakopněte v mlze, přepínám.

Pavel: Trysková letadla nezakopávají, vy jeden Veverko. Vlastně tady Jelen, jaké je moře, co bouře, přepínám. (*odbíhá*)

Otec: Tady veverka, Jelene, moře neklidné, (*hledá Pavla*) na obzoru malý černý mráček, vypadá to na střední tajfun, (*hledá Pavla již zoufale*) vraťte se bez odmluv, Jelene, je pro vás přichystán punč! Pavle, kde zase lítáš?

Otec při hledání zmizí mimo jeviště, zvedá se opona, na jevišti se objeví Pavel jako letadlo.

Pavel: Veverko! Veverko! Z toho jsem jelen, Jelen je v tísní, bouře změnila směr letu. Veverko, ozví se, Jelen by si dal punč!

Objeví se výkladní skříň obchodu s hudebními nástroji, ožije, figuríny hrají a zpívají:

Figuríny: Bylo by to krásný
bejt bleskem nebo bouří
bejt vodou nebo trávou
bejt větrem, co vál
bejt kladivem v pěstích
bejt jiskřičkou v kouři
a kovadlinou bejt a znít
a ocelově zvonit
to bych si tak přál

Bylo by to krásný
bejt zvonem, kterej zpívá
a do nebe se dívá
a nebo i dál
A zvoní, že svítá
nebo že se stmívá
a zvučet jako zvon a znít
a ocelově zvonit
to bych si tak přál

Bylo by to krásný
bejt v melodii tónem
tím tónem, kterej hladí
jak hedvábnej šál
Tím tónem, co hladí
a zní pod balkónem
bejt v melodii tón a znít
a ocelově zvonit
to bych si tak přál

Bylo by to krásný
bejt zvonem, kterej zpívá
i kladivem i tónem
a bůhví, čím dál
A zvonit, že svítá
nebo že se stmívá
a zvučet jako zvon a znít
a zpívat dobrejm lidem
to bych si tak přál

Kapela odchází a na scéně stojí nad velkou louží pán s kaprem v náručí. Kapr zpívá starou jemnou píseň.

Pavel: Pane, otočte si toho kapra k sobě, on vám chce něco povědět.

Pán skloní hlavu ke kaprovi, který jen několikrát naprázdno klapne pusou.

Pán: Kdepak, tebe pustit nemohu, ty jsi polívkovej. A kdo je polívkovej, ten má osud zpečetěný. S osudem ani já nehnu. Do osudu se nemíchám.

Pavel: Pane, tak aspoň odstupejte od té louže, to přece nemůže ten kapr vydržet. On se v té louži vidí a jak mu asi chudákovi je.

Pán: A co že ty jsi takový lítostivý, chlapečku. Čímpak to?

Pavel: Protože je mi hned všechno líto. A naší mamince taky. Ale u nás i tatínek pláče. Jednou jsme plakali všichni tři.

Pán: A bylo to hezké plakání?

Pavel: Moc hezké, ale ještě hezčí bylo, když jsme se všichni smáli. Jenže to jsme se smáli čtyři, i s kočkou Marunou. Kočky toho moc nenapláčou, ale dají se rozesmát. Pane, pojdte, rozesmějeme kapra... Víte, že teď pohnul pusou a asi se vám směje?

Pán: U kaprů se to neví jistě, protože rybám se nesmějí oči.

Pavel: Leda snad delfínům...

Pán: ...ale delfín není ryba, ale savec!

Pavel: Pane, jak to, že někdo je polívkovej, a jiný ne? Jak to, že se ryby jedí a lidi ne? Proč si třeba ten kapr nenese pod paží vás?

Objeví se víze světa, kde vše, co je člověkem jedeno, si nese v podpaží člověka k jídlu.

1. člověk: Mně je strašná zima. Já byl dlouho v mrazáku.

2. člověk: Mně je teploučko. Já jsem předvařený.

Pán: Ale takhle to nejde!

Pavel: Proč?

Pán: Protože kapři nemají ruce!

Víze mizí.

Pavel: Pane, je dobře být savcem, nebo je to otrava?

Pán: To přijde na to. Jak to, že jsi tu úplně sám? Kam vlastně jdeš, ty odvážlivče?

Pavel: Pane, já byl tryskové letadlo, byla mlha a tma, a já jsem ztratil spojení s mateřskou lodí. To je můj tatínek.

Pán: Tvůj tatínek je mateřská loď? Můj byl strojuvdcem.

Pán vyndá z kapsy lokomotivu na klíček a podá ji Pavlovi.

Pavel: Jo, pane, to jste se měl lepší. A vozil vás? (*Pustí lokomotivu a dívají se na ni.*)

Pán: Vozil, vozil...

Pavel (*vrátí mašinku pánovi*): Pane, teď vážně, já jsem se ztratil, tak žerty stranou, to říká naše maminka. Ona to říká pořád. Pane, nevíte, co to znamená, žerty stranou?

Pán: To znamená, že život není žádná legrace.
Pavel: To neříkejte, protože legrace se zažije moc. Všude se užije legrace a pořad.
Pane, jděte ho hodit do vody.
Pán: Žerty stranou, jdi už, nemohu se starat o kapra a ještě o tebe. Víš, kde bydlíš?
Pavel: Nevím. (*K obecnstvu:*) Ale věděl jsem.
Pán: Já bych taky rád někdy nevěděl, kde bydlím. Ale vím to a nesu tam teď kapra. Já vím, kde bydlím. (*Pán odchází.*)
Pavel: Tak nashledanou, a napusťte mu hodně vody. A kdybyste šel kolem Vltavy, tak ho tam pusťte, jako že nerad. Moc vás prosím! Umíte to udělat, jako že nerad?
Pán (*už z dálky*): To trochu umím! Buď zdrav, milý chlapečku!
Opona se zavře. Pavel naslouchá, zpoza opony se ozve žblunknutí kapra vhozeného do vody. Pavel se spokojeně usměje.
Pavel: Nakonec jsem došel až na Václavské náměstí, ale to nebylo tak daleko, když jsem se ztratil Na Můstku. Dal jsem si ruce do kapes a pískal jsem si. A musím na sebe prozradit, že jsem si nedělal docela žádnou starost, ani docela malou starostičku, ani ten nejmenší zármuteček jsem neměl. Hleděl jsem směle kupředu, ale už jsem nebyl tryskové letadlo, byl jsem Pavel!
Ovšem, když si člověk myslí, že celý svět je jeho, tu se vždycky něco stane, aby si uvědomil, že svět je všech.
Z podlahy vyjíždí za zvuku motoru výtah s člověkem v gumových kalhotách - čert - ďábel.
Pavel: No, tak tohle je čert. Kdopak by byl pod zemí a ještě k tomu v gumovejch kalhotách. Čerti mají přece gumové kalhoty, aby se jim při pečení nic nestalo. (*K pánovi:*) Pane, já se vás nebojím, ale vůbec se vás nebojím. A jestli chcete, tak si na vás dupnu.
Ďábel: Dupni. Ale jen jednou, protože nemám moc času.
Pavel dupne na čerta a ten ho pohladí po hlavě.
Pavel: Pane, nemůžete mě vzít na chvíli do pekla?
Ďábel: Jo do pekla!
Pavel: Ovšem jen na chvíli, protože já musím domů. A nic vám nemůžu podepsat, já ještě neumím psát.
Ďábel: Počkej, jen co navalím sudy.
Za pekelného rachotu přivaluje sudy a nakládá je na výtah.
Pavel: Tak nevím, jestli se ještě těším do pekla. Někdo se tam těší, tedy dělá všechno v životě, jako by se tam těšil, ale já tedy moc ne. Někdy se stává, že někdo něco chce i nechce zároveň. Pak záleží na tom, co řekne čert.
Pavel s Ďáblem zajede pod podlahu do pekla, zdvihá se opona a na scéně ďábelská kapela hraje a zpívá.
Ďáblové: Měla vlasy samou loknu,
ráno přistoupila k oknu,
vlasy samou loknu měla
[:a na nic víc nemyslela:]
Nutno ještě podotknouti,
že si vlasy kulmou kroutí,
nesuší si vlasy fénem
[:nýbrž jen tak nad plamenem:]
Jednou vlasy sežehla si,
tím pádem je konec krásy,

když přistoupí ráno k oknu
[:nemá vlasy samou loknu:]

O vlasy už nestará se,
a diví se světa kráse,
vidí plno jinejch věcí
[:a to za to stojí přeci:]

V pozadí sjíždí výtahem Pavel s Dáblem, Čerti - zaměstnanci vinárny připravují lokál.

Đábel: Vedu návštěvu.

1. čert: Ty sis přived pomocníka?

2. čert: Kdes ho vzal?

Pavel: Jak vám mám říkat? Čerte nebo pane Čert?

Đábel: Říkej mi: ty ďáble. Mně tak říkají. Prostě mi říkají ďáble.

Čertice (*směje se*): Đáble...

Pavel: Dobře, ty ďáble.

Pavel: Dobrý den, čerti! Zdraví se u vás „dobrý den“, ty ďáble?

Đábel: U nás se říká „dobrou noc“, protože v pekle je stále noc.

Pavel: Dobrou noc, peklo!

Všichni: Dobrou noc!

Pavel: To v těch demižonech máte krev, ty ďáble?

Đábel: Ano, máme tam krev a už ji ani nemůžeme vidět.

Čert: Já ji vidět můžu.

Đábel: Pil jsi někdy krev?

Pavel: Nepil a nechci, ty ďáble. Nebo musím?

Đábel (*nalévá Pavlovi víno*): Jen si dej, ale ne moc, uvidíš, jak je to dobré.

Pavel (*napil se*): Teď je mi trochu, jako když mě dědeček ze Slovácka dává ochutnat víno, ale to je bílé. A kde napichujete? Někde přece musíte napichovat.
(*Začíná šmejdít po pekle.*)

Đábel: Tam bych ti ani chodit neradil, on je tam řev. A ty bys je litoval a my bychom tě museli taky napíchnout.

Pavel: To vy napichujete i za litování? Já totiž jsem sice trochu lítostivý, ale to je proto, že mám hodně lítostivou maminku. Čerti a ďáblové, já vám zazpívám písničku, kterou se přemáhají čerti a ďáblí.

(*Zpívá*) Proč, vy lidi,
jíte kapry...

Čertice: Nemáš hlad? (*Dávají Pavlovi různé dárky: tatrunku, jablko..., trochu jako v Betlémě.*)

Pavel: A teď mě zase pěkně vyvez ven, ty ďáble.

Čerti se chechtají a nesou Pavla k výtahu.

Pavel: Není tu nějaký malý čertík? Že bych si s ním trochu hrál! To bych tu možná ještě chvíli zůstal!

Đábel: Chtěl jsi ven, tak musíš ven. Můžeš si na nás ještě jednou dupnout, jestli chceš.

Čertice: Nechte ho dupnout dvakrát.

Đábel: Dobrá, dupni si dvakrát, ale pak už musíš jít ven.

Pavel dvakrát dupne. Celé peklo strne v živý obraz. Pomalu počne sjíždět opona, pod níž prochází Pavel na forbínu.

Pavel: A na Václavském náměstí mi bylo krásně, jako každému, kdo vyvázne z pekla. Obloha byla ještě jasná, ale podvečer visel nad městem jako fialové

stínítko. Z dálky zněla koleda. (*Je slyšet melodie Chtíc, aby spal.*) Nejhorší na tom bylo, že mne vůbec nenapadlo, že bych měl jít domů. Kdybych si alespoň říkal, kde já to vlastně jsem, nebo copak asi dělá maminka, nebo jeжданánku, nebo podobně, ale to já ne. Broukal jsem si vánoční koledu. Mířil jsem k Malé Straně, aniž jsem věděl, kam mířím. Prošel jsem několika uličkami a ocitl jsem se na malém náměstí s podloubím.

Opona se zvedá a na scéně stojí lampář a hraje na stojany lamp koledu Chtíc, aby spal, čímž se lampy rozsvěcejí.

Pavel: Pane, mohl bych si tu tyč podržet? Já bych vám za to dal žvejkačku. Nebo bych vám dal, co byste chtěl. Já ale nic nemám. Mohu si ji podržet?

Lampář: Chyť si ji. A můžeš rozsvěcovat se mnou. Já jsem totiž lampář a tyhle lucerny jsou jedny z posledních plynových luceren v Evropě a já jsem asi už úplně poslední.

Pavel hraje na lampy vypůjčenou tyčí.

Pavel: Pane lampáři, já jdu z pekla. A viděl jsem dábly napichovat chlapečky. Zadupal jsem na ně, pane, a oni si už na mne netroufli. Pane, nemáte něco k jídlu?

Lampář: Mám suchý rohlík, ale s ohromně vypečenou špičkou.

Lampář podá Pavlovi rohlík a Pavel jí. Náhle uvidí holčičku, která rozškrtne zápalku a hřeje se nad jejím plamínkem.

Pavel: Vidíte tu holčičku pod lampou, jak prodává zápalky?

Plamínek zhasne.

Lampář: Já žádnou nevidím, ale taky jsem to četl o té holčičce, jak zmizela.

Plamínek opět zahoří.

Pavel: Pane, ale ta holčička tam stojí. Dejte mi korunu, já vám koupím zápalky.

Plamínek zhasne.

Lampář: Ale já peníze nemám.

Pavel (*jde k holčičce*): Nechceš rohlík? Já tě znám, ale nevím, jak se jmenuješ.

Holčička mlčí a tiše na ni padá sněh, znovu se hřeje nad plamínkem zápalky.

Pavel: Pane lampáři, ona nemluví. A celá se třese a sněží a sněží.

Plamínek zhasne.

Lampář: Pojď ke mně, já tu bydlím blízko a ohřeju ti polívku. Budeme na Štědrý den spolu, chceš?

Pavel: To byste musel vzít ji taky. Tak nás vemte oba a ohřejte nám tu polívku.

Lampář: Dobře, ale vždyť tu nikdo není, jen ty a já. (*Vtom holčička škrtne zápalku.*) Sakra, kdo to tu škrtá?

Pavel: Kdyby tu nikdo nebyl, tak kdo by tu škrtal? (*Holčičce*) Promluv, ty mé ubožátko ubohé, aby tě pan lampář slyšel, on nás odvede k sobě. Řekni třeba jeжданenku, nebo to je zima, nebo co chceš.

Holčička mlčí.

Lampář: Tak vidíš, že tu nikdo není, kdyby tu někdo byl, tak by to nevydržel a alespoň by vydechl. (*V té chvíli uvidí jemný obláček kouře kolem holčičky a znejistí.*) Tak jdeš, nebo nejdeš?

Pavel: Nejdu. Vy si jděte, já tu zůstanu s holčičkou a budu ji zahřívat dechem. Snězte si svou polívku sám.

Lampář: No dobře, ale ty koukej jít domů, protože už je pozdě. A první hvězda už vyšla.

Pavel: Nevyšla. To byste ji musel rozsvítit.

Lampář zvedne tyč a nahoře začne svítit první hvězda, jejíž svit je spojen s jemným deštěm jisker. Lampář i Pavel se dívají na hvězdu a nevšimnou si, že holčička se tichounce vytratila.

Lampář: Tak já už jdu. (*Odchází.*)

Pavel: Na shledanou. Vidíš holčičko, (*hledá ji*) že jsem tě neopustil. A nikdy tě neopustím.

Prázdnou scénou proběhne zvuk dívčích kroků. Pavel pochopí, že holčička je pryč, pomalu projde na forbínu, gestem vyzve oponu a ta se pomalu spustí. Pavel si svléká zimníček, přistupuje k němu kapela herců a Pavel s nimi zpívá.

Pavel: Jak můžeš bejt tak krutá?

Copak nemáš kouska citu v těle?

Tu kytaru jsem koupil kvůli tobě
a dal jsem za ni celej tátův plat
ta dávno ještě byla ve výrobě
a já už věděl, co ti budu hrát

To ještě rostla v javorovém lese
a jenom vítr na to dřevo hrál
a já už trnul, jestli někdy snese
žár, který ve mně denně narůstal

S tou kytarou teď stojím před tvým domem
měj soucit aspoň k tomu javoru
jen kvůli tobě přestal býti stromem
tak už nás oba pozvi nahoru

Pavel dozpíval a připravuje promítačku.

Pavel: Na náměstíčku byla kašna a za kašnou hospoda a z ní se linulo žluté světlo a ještě žlutější teplo plné jedlých vůní. Kousal jsem si do rohlíku a poprvé jsem si vzpomněl na to, jak se usmívá maminka, když mi maže rohlík. Před hospodou stál starý poštovský vůz, krásně modrý, na střeše měl pěknou zahrádku z železných tyček a uprostřed byla namalovaná zlatá trumpeta.

Vyjíždí opona a ve stínohře se objeví poštovský vůz se zapřaženým koníkem.

Pavel: Do vozu byl zapřažen koník s moudrou hlavou a velkou bílou lysinkou na čele. - Koníku, prosím tě, povídej si se mnou. Třeba si můžeš postěžovat nebo říkej vtipy. Nebo mi pověz, co je pro koně nejdůležitější.

Kůň: Dnes mne stále napadá, že oves už není, co býval. Tím méně pak obrok. A kde není obroku, není koni do skoku.

Pavel: Na Štědrý den i zvíře může prohodit nějaké to slovo. Ovšem s výjimkou ryb, které by tím mohly porušit štědrovečerní pohodu. Vlezl jsem si na kozlík. Na kozlíku chutná rohlík nejlépe, a mně tam zachutnal tak, že jsem si rozkošnický mlaskl a starý poštovní vůz se pomalu rozjel. - Koníku, jsme pošta, vid'?

Kůň: Nejraději jsem tahával stříkačku u hasičů, ale to už jsou léta.

Pavel: Koníku, teď jsme se oba ztratili.

Pavel spustí film zachycující dobu hrdinova mládí: ruch pražských ulic i úryvky politických událostí druhé poloviny šedesátých let, jež končí příjezdem tanků v srpnu 1968; během filmu jde z nahrávky píseň Chrám svatého Víta.

Pavel: Já mám hrozný hlad.

Po scéně jde před bílou oponou děvčátko, bez sirek, ale s velkým džbánem plným piva.

Pavel: Jé, co tu děláš s pivem?

Holčička: Já tu jsem pro pivo tatínkovi, ale tebe neznám. Tvůj tatínek je listonoš?

Pavel: Já sám jsem listonoš, vezu balíky. Dnes jsme měli velkou rozvážku.
Holčička: Jó, jestli jsi listonoš, zaříkej se!
Pavel: Zaříkám se, že jsem listonoš, ať mi hlava upadne, jestli nejsem. *(Trochu si přidrží hlavu.)*
Holčička: Já musím jít, protože je Štědrý den a večer něco dostanu. Hodně toho dostanu, měla jsem samé jedničky a jsem pořádná. A máme doma živého kapra.
Pavel: To je toho, kapra!
Holčička: A máme taky mandle.
Pavel: Mně mandle vytrhli a to je lepší.
Holčička: Zaříkej se!
Pavel *jen mávne rukou*: Kde máš ten zelený ruměnc a ten smutný pohled a ty sirky?
Holčička *zpívá*: Chytila jsem na pasece motýlka,
protože má bleděmodrá křídýlka,
zůstane se mnou a já s ním,
pomalu se od něj [:lítat naučím:]...
Na večer mu řeknu: Milej motýlku,
nežli usnu, obleť mojí postýlku.
Kouknou se jednou ze všech stran
a vyletím z okna [:jako eroplán:]...
A potom navštívím jedno okno v podkroví,
spáče tiše oslovím a on mi odpoví. Odpoví mi:
Koukněte se, přiletěl k nám motýlek,
protože má párek malých křídýlek.
Zůstane se mnou a já s ním,
pomalu se od něj [:lítat naučím:]
Navečer mu řeknu: Milej motýlku...
Kůň: Už je tu Klement. Jdi k němu, ať tě vezme k nám domů.
Pavel: Pane Klement, můj tatínek vás dobře zná, my jsme taky od pošty. Nemohl byste mě svézt?
Klement: Od pošty svezu každého.
Pavel se vítězoslavně podívá na holčičku, ale ta udělá „pche“ a odejde.
Pavel: Já jsem byl taky dábel, hodně a dlouho, ale teď už nejsem, protože jsem od pošty.
Klement: Víš co, zastavíme se u mě doma na trochu čaje, potom doručíme poslední balík a odvezu tě domů.
Pavel: Nemáte náhodou trubku?
Klement: Náhodou mám, ale zatroubím ti až doma, zatroubím ti tu starou: „Trubte, synové vlasti věrní“ nebo „Odtroubeno máte, trubači“. To je stará píseň poštovních revolucionářů.
Pavel: Pane Klemente, co jsou to revolucionáři?
Klement: To ti řeknu až doma.
Pomalou se zvedá promítací plátno a na scéně je velký poštovní vůz a na kozlíku sedí smutný kůň. Kolem vozu stojí kapela a hraje.

PŘESTÁVKA

Rf.: [:To všechno vodnes čas:]
a hlavu za to dám,

že nevrátí se nikdy k nám,
to, co všechno vodnes čas.

Když jsem byl chlapec malý, tak se mě vždycky ptali,
zdali bych chtěl pásat stáda krav
Pročpak se mě ptali, když nakonec mě dali
na loď starou a řekli mi: tak plav?

Rf.

Na vezdejší pouti bylo jest mi plouti
tam, kde v moře vtéká řeky proud,
já jel jsem proti proudu, až zřel jsem rodnou hroudu,
nemoh' jsem se pohnutím ni se hnout.

Rf.

Za nejbližším rohem dal jsem lodi „sbohem“,
krásnou dívku z ranče jsem si vzal,
a tak v žití shodě já dočkal jsem se koně,
a žijem tu teď šťastně dál.

Klement otevře přední stěnu vozu, uvnitř je jeho byt a on do něj pozve Pavla a připravuje mu čaj.

Pavel: Pane Klement, vy máte ale krásné trubky a ta nejakroucenější se mně líbí nejvíc.

Klement: Ta je z pravé mosazi. Vánoční stromeček nemám, ale mám tu větvičku jmelí. *Hudba končí, muzikanti odcházejí.*

Pavel: Pane Klement, co kdybyste pozval Karličku dovnitř, když je Štědrý den. Budeme tady společně troubit a popíjet čaj a Karličce byste mohl dát na talíř trochu ovsa nebo obroku.

Klement: Myslíš, že se sem vejde?

Pavel: Karlička bude děsně ráda, je to nejchytřejší kobyłka, jakou znám.

Klement *přivede Karličku z kozlíku jako dámu*: Můžeš klidně mluvit, Karličko, on si to Pavel nechá pro sebe.

Karlička *mrkne na Pavla, aby neprozradil, že už to ví*: A teď si, Klemente, zatroubíme nějakou koledu. Děsně ráda koleduji.

Klement: Karlička má hrozně ráda koledy. Ale tu, co má nejraději, bohužel neumí zahrát.

Pavel: Kterou?

Klement: O tom oslíkovi, jak dýchal na děťátko. Karlička mu to hrozně závidí.

Pavel: Tomu děťátku?

Klement: Ne, tomu oslíkovi. Kolikrát jsem ti říkal, že závidět se nemá, Karle. On je to vlastně valach, ale já mu před lidma říkám Karličko. Vid', že závidět se nemá, Karle.

Karlička: Já vím, ale mně to nedá, Boženko. Ona je to vlastně pošťačka.

Pavel: Tak zahrajte nějakou, co umíte.

Klement: Ale já už jsem rok nehrál.

Pavel: To je škoda.

Klement: No tak jo.

Zpívají
Tiše a ochotně
purpura na plotně

voní, stále voní.
Nikdo si nevšímá,
jak život mění se v dým.

Snad jenom v podkroví
básníci bláhoví
pro ni, slzy roní.
Hrany jí odzvoní
rampouchem kříšťálovým.

Slunce se vynoří,
hned však se k pohoří
skloní, rychle skloní,
a pak se dostaví
dlouhá a pokojná noc.

Tiše a ochotně
purpura na plotně
voní, stále voní,
po ní k nám vklouzlo
to tajemné kouzlo Vánoc.

Tiše a ochotně
purpura na plotně
voní, stále voní,
voněla předloni,
za rok nám zavoní zas.

Snad jenom v podkroví,
básníci bláhoví
pro ni, slzy roní.
Květy jim na okno
odměnou nakreslí mráz.

V krajině vánoční,
zvony když půlnoční
zvoní,
nesou nám novinu,
že pokryl krajinu sních.

Tiše a ochotně
purpura na plotně
voní, stále voní,
nastal čas Vánoc
a rampouchů kříšťálových.

Klement: Tak šťastný a veselý, Karličko.

Karlička: A teď bychom se měli podívat na tu nedoručitelnou zásilku. Rozvážeme ji, že?

Klement: Od kdy se koně pletou doručovatelům do řemesla.

Klement vytáhne velmi velký balík a položí ho na stůl.

Pavel: Pane Klemente, já neumím číst. Mohl byste mi, prosím vás, přečíst, co je na tom balíku napsáno, že nejde doručit?

Klement: Je tam napsáno: Pavel, Praha. A kde já mám hledat nějakého Pavla? Dal jsem to i vyvolat, ale nikdo nic o nějakém Pavlovi neví.

Pavel: Já se přeče jmenuji Pavel a mohlo by to být pro mne, protože jsem z Prahy. Ono těch Pavlů v Praze nebude tolik. To by mohlo být pro mne, když už jsme se tak sešli.

Klement: Tak ty jsi ten Pavle! Tak si to tedy rozbal!

Pavel *k divákům*: A teď vám řeknu, co bylo v tom balíku, protože to sám nemůžu vydržet. *(Pavel vlez do velké krabice a odtud ke Klementovi.)* Pane Klement, na té krabici je namalovaný starodávný dostavník a uvnitř na malém náměstí je krásný bílý kůň lipicán. Je jako z masa a kostí a stoupá z něj pára. *(Otevře se přední stěna balíku, Pavel v něm sedí na houpacím koni.)* Pane Klemente, je ten lipicán opravdu můj?

Klement: To rozhodne ministerstvo spojů!

Karlička *vyčítavě*: Klemente!

Klement: No dobrá. Ale jo, je tvůj, milé dítě, sakum pikum, i s krabicí a balicím papírem. Ale jen jestli si ho dovedeš vážit.

Pavel: Domy na náměstí svítily malými okénky a za nimi seděli docela malí lidé a povídali si, ale co, to nikdo nevěděl. *(K loutce Pavla, která vešla.)* Pavle, jsi to ty?

Loutka Pavla: Ano, já jsem ty, jenže nevím, kde bydlíme. Musíme domů, poněvadž maminka už potřetí pláče a tatínek bloudí po zasněžené Praze a hledá tě. Za chvíli budou vysílat tvoji fotografii v televizi.

Pavel: Tak víš co, Pavle? Já bych zůstal s Klementem a Karličkou, a ty jed' k nám domů, ať se to uklidní. Vid', Karličko?

Karlička: Nevím, ale ta obroková vánočka byla moc dobrá. Já už teď ničemu nerozumím a myslím, že je na čase, abych možná přestala mluvit. Je toho na mne moc. *(Prohlíží si malý dostavník na forbině.)* Nikdy jsem si nemyslela, že by mohli být koně tak malí a tak nádherně podkovaní, ale tomuhle všechna čest!

Karlička se vrátí na kozlík a smutně se tam posadí.

Loutka holčičky *vyjde na scénu*: Pavle, myslím, že bys měl jít domů ty, a my tu všichni zůstaneme u Klementa. Ty jdi domů, ale my budeme tvoji, víš. Ale nikdo to nesmí vědět, jen ty, Klement a Karlička. A maminka by taky byla zoufalá, kdyby domů přišel tak malý Pavel, že by se vešel do šuplíku ve stole. To musíš uznat.

Pavel: To taky uznávám, z toho by byla maminka celá vedle.

Klement: A pro tatínka by to taky nebylo nic lehkého, prosím tě, ten by se zbláznil. Vid', Karle?

Loutka Pána *s kaprem, teď bez kapra vejde*: Mladý muži, sděluji vám, že jsem kaprovi na vaše přání dal svobodu. Ale jděte domů, ano?

Karlička: Je to někdy velice těžké, postavit se proti zvyklostem, ale je dobře, že jste té rybě vrátil život. Nechcete kousek vánočky s čajem?

Loutka Pána: Děkuji, měl jsem právě krocana s nádivkou

Klement: Tak, teď pojedeme domů. Karličko, uklid' tu krabici. Pavle, kdykoli se ti zachce, tak přijď a můžeš si s ní hrát. Třebas pětkrát denně.

Pavel: A co když nebudete doma?

Klement: Budeš mít klíč. *(Dává Pavlovi klíč.)* Jen po sobě vždycky uklid' a nenadrob, kdybys koním dával ovsu.

Pavel: To se nebojte. Přinesu si koště, jsem velmi čistotný.

Klement: Tak a teď pojedeme domů. Kde bydlíš?

Pavel: A to jsem právě zapomněl.

Klement: Někdy mi připadáš moc a moc dobrodružný. Tak to musíme na policejní strážnici. *(Klement se ptá herců, kteří začínají nosit na forbínu nábytek strážnice:)* Kde je teď ta nová strážnice? Prosim vás, kudy se jde na policejní strážnici?

Herec: To musíte jít Židlářskou, potom doprava.

Na vysoké židle zasednou policajti na chůdách a louskají ořechy a pojídají sardinky, na stole stojí stromek.

Klement: Dobrý den. Našel jsem tohohle zbloudilého chlapce.

Tlustý policajt: Hofman, zápis!

Klement: Už byl skoro zmrzlý. Seděl u portálu Nostického paláce a spal. Ohřál jsem ho a nakrmil. Nemohu ho odvézt domů, neboť dítě nezná svého bydliště.

Tlustý policajt: Vaše totožnost?!

Klement: Jsem poštovní zřízenec Klement Novotný, nestraník, bez vyznání, bytem v Podolí 7.

Plešatý policajt: No dobrá, dobře jste učinil, občane, však on bude vědět, kde bydlí. Nashledanou. Kdo takhle kouká, ten určitě ví, kde bydlí. Kde bydlíš?

Klement připomene gestem Pavlovi klíč na krku, pohladí ho a odejde.

Pavel: Prosim, a jak se koukám?

Plešatý policajt: Koukáš, jako bys neuměl počítat do pěti. A že umíš do pěti? Tak počítej!

Pavel: Umím do třiceti. A ten stromek je skládací?

Tlustý policajt: Ano. *(Nabízí Pavlovi sardinku z plechovky.)*

Pavel: Děkuji. Sardinky jsou na tom ještě o něco hůř než kapři, i když plavou i po smrti, ale v oleji. *(Zaujmu ho kamna.)* Pane, můžu se dívat do ohně? My máme ústřední topení.

Plešatý policajt: Dívej se a vzpomínej na to, kde bydlíš.

Pavel *přiklekne ke kamnům*: Budte rádi, že máte ohniček a pořad přikládejte.

Tlustý policajt: Hofman, pište: Chlapce přivedl občan nestraník...

Najednou Pavel uvidí v kamnech postavu lampáře. Nadzvedne se horní plát kamen a je to klobouk na lampářově hlavě. Rozezní se lampářova koleda. Je celkem jasné, že kromě Pavla lampáře nikdo nevidí.

Lampář: Chytám jiskry na tyč, abych měl dost ohně k zapalování. Ale neříkej to nikomu. Kdyby se o mně dověděli, *(ukáže na policajty)* tak by mě zavřeli a to bych nerad.

Tlustý policajt: ...Byl skoro zmrzlý. Nalezen u Nostického paláce.

Pavel: Tak abyste věděl, já tu holčičku viděl. A ta byla, je a bude! A bude jezdit v mém kočáře a bude mít učesaný culík.

Tlustý policajt: S kým si to tam povídáš?

Lampář se schová a nenápadně se vytratí ze strážnice.

Pavel: Ale to já jen sám pro sebe.

Plešatý policajt: A jak to, že ty vůbec nepláčeš, není ti hanba? Klidně utečeš z domova, procouráš celý Štědrý den, tváříš se, jako bys neuměl do pěti počítat a neuroníš ani slzu. Že umíš ronit slzy?

Pavel: Ronit umím.

Herci *zpívají*: Roň slzy, už brzy ozáří lampa dvůr a zapoví nám tu stát a být.

Jen chvíli tma sílí, když den jí řekne čau
a odchází za dům se skrýt.

Recitativ: Roň slzy, už brzy ozáří lampa dvůr,
na kterém se šeří,
jen pavlač nahoře zůstane temná,
tam budu tiše stát, až dole cvakne klika dveří.

Zpěv: Skloň šíjí, čas míjí chci znát už jen tvůj pláč,
tak neváhej, vždyť musíš zas jít.

Roň slzy, už brzy ozáří lampa dvůr,
a zapoví co? - kdo to ví? - nám snít.

Policajti začnou chodit po strážnici a zkušeně vyslyšet Pavla.

Tlustý policajt: Těšíš se domů?

Pavel: Ale dost se těším, ale né zas tak moc. Tady je to taky hezký. My totiž doma
máme ústřední topení a ne kamna.

Plešatý policajt: A kde máte to ústřední topení?

Pavel: No doma. Kde by mohlo být ústřední topení? Doma přece.

Plešatý policajt: A kde máte to doma?

Pavel: Oni budou rádi, až zase přijdu domů, protože jsem jejich potěšení. A jsem
jejich štěstí, takže budou rádi.

Tlustý policajt: Tak ty jsi jejich potěšení. A čípak?

Pavel: No jejich. Všech..

Plešatý policajt: No dobře, a jak se oni všichni jmenují? Nebo ty, jak se jmenuješ?

Pavel: Já se jmenuji Pavel a tatínek je taky Pavel. Maminka je Bětka a babička je
bába a kočka je Maruna a to jsme vlastně všichni.

Tlustý policajt: Zapisujte! (*Lstivě:*) A jinak si neříkáte?

Pavel: Ještě si všichni říkáme zlato, ale babičce říkáme bábo a ona nám děti.
Ale jinak si všichni říkáme zlato.

Plešatý policajt *naštvaně*: A to vám stačí?

Pavel: Úplně.

Tlustý policajt *rezignovaně*: Tak oni si všichni říkají zlato a ten marnotratný syn ani
nezapláče. Hofman, výslech!

Plešatý policajt: To přece není možný, aby si celá rodina říkala jenom zlato!

Tak chlapečku, křížový výslech.

Tlustý policajt: S lidskou tváří.

*Policajti jsou nervózní z bezmoci. Náhle dostane jeden z nich nápad, jde ke stromečku
a zapálí svíčku. Další pochopí, policajti vyndávají hudební nástroje a hrají - s každým
členem rodiny v písni se vyzývavě dívají na Pavla, ale ten šťastně zpívá s nimi.*

Všichni: Vánoce, Vánoce přicházejí,
zpívejme přátelé,
po roce Vánoce, Vánoce přicházejí,
šťastné a veselé.

Bez prskavek, tvrdil Slávek,
na štědrý den nelze být
a pak táta s minimaxem
zavlažoval byt.

Tyhle ryby neměly by
maso mítí samou kost,
říká táta vždy, když chvátá
na pohotovost.

Rf.: Vánoce...

Proč si děda říci nedá,
tluče o stůl v předsíni
a pak běda marně hledá
kapra pod skříní.

Naše teta peče léta
na Vánoce vánočku,
nereptáme, aspoň máme
něco pro kočku, já.

Rf.: Vánoce...

Plešatý policajt *zapisuje*: Tak on prý je jejich štěstí a jejich potěšení. Více se nám nepodařilo vyšetřit a vyšetřovaný nadále odmítá brečet.

Pavel: Já mám svého vlastního koně lipicána a ten dokáže táhnout poštovní dostavník. Teď je u Klementa.

Plešatý policajt *naštvaně*: A co bys ještě chtěl, když máš ten dostavník a lipicána, tak co bys ještě chtěl?!

Tlustý policajt *uklidňuje*: Hofman!

Pavel: Já bych chtěl malý semafor s malou budkou a abych mohl řídit dopravu. A taky bych chtěl bílé rukavice. A aby bylo vždycky všechno, jak řeknu.

Tlustý policajt: Co bys řídil? Tady?

Pavel: Vás bych řídil. Vy jste auta a já vás řídím. Dělejte to a uvidíte. Dobře vám radím, udělejte to a uvidíte.

Policisté vše připraví. Jeden postaví odpadkový koš na stůl, druhý vyndá bílé rukavice, plácačku a písťalku.

Plešatý policajt: Vlez do koše a budeš řídit dopravu.

Pavel vlez do koše na stole a policisté ho oblečou do dopravního, otočí židle, sednou si na ně obkročmo a dělají auta.

Plešatý policajt: Já jsem Fordka a vy, Hofman...

Tlustý policajt *nadšeně*: Já jsem...

Plešatý policajt: Vy jste popelářský vůz. Hofman, opakujte, co jste.

Plešatý policajt *otráveně*: Popelářský vůz.

Pavel počne řídit dopravu a policajti na židlích se pohybují podle jeho povelů.

Na forbínu přicházejí i ostatní herci a zahrají a zpívají:

Všichni: Zastavte čas
aspoň do pondělí,
zbojte tu hráz,
jež nás oba dělí

Zastavte čas,
já nechci být sama,
ať přijde zas
ten hoch s těma kytičkama

Zastavte čas
aspoň do pondělí,
zbožte tu hráz,
jež nás oba dělí

prosím vás,
aspoň na malou chvíli,
jen na neděli
zastavte čas!

Tlustý policajt *volá do hudební dohrávky*: Vezeme vám uhlí!

Pavel: Složte ho před domem:

Tlustý policajt: A kde bydlíte, službo?

Pavel: My bydlíme v Truhlářské ulici číslo 5!

Hudba i vše ostatní se zastaví.

Plešatý policajt: Hofman, pište: Truhlářská 5. *(K Pavlovi:)* A teď breč, ať tě přivedu domů uplakaného.

Pavel *popotahuje*: Já brečet nebudu. Nechte mě spát tady v tom koši. No co vám to udělá? *(rozpláče se)*

Tlustý policajt: Tak pojď kamaráde.

Herci odnášejí nábytek a scéna se vyprazdňuje. Všichni stojí na forbíně a hrají „Zvon zvoní, pocinkává...“

Pavel: A šli jsme domů. A doma všichni volali: zlato, ty naše zlato! Za oknem ržáli lipicáni. Pod stromečkem byl malý semafor na baterii. A policajti se napili s tatínkem a říkali si Jardo. Ale tatínek je Pavel a já jsem taky Pavel.

Opona se zvedá. Na scéně hoří vánoční stromeček a na pozadí je velká rodinná fotografie před vánočním stromečkem z doby, kdy byl Pavel ještě malým klukem. Pavel se podívá na fotografii maminky a tatínka.

Pavel: Ztrácejte se, prosím vás, jen v těch nejnnutnějších případech.

Pavel jde ke stromečku a sedá si tak, aby na fotografii překryl sám sebe. Opona sjíždí.

Z repertoáru Divadla v Dlouhé, Praha 2000

BRNKÁNÍ

Kolik let už jezdí náš dětský Divadelní a Loutkářský Soubor (DaLS) Blučina na přehlídce Brněnské Brnkání? Nahlédnutím do kroniky jsem zjistila, že od roku 2001 se jí zúčastňujeme každoročně. Středisko volného času Lužánky pořádá tuto nesoutěžní přehlídku každý rok na přelomu května a června. Celý náš soubor se vždy těší, že uvidíme spoustu inscenací z České republiky i ze zahraničí, sejdeme se s kamarády a budeme se moci vydovádt a něco se dozvědět o divadle v odborných seminářích, které jsou vždy perfektně vedené a zábavné.

Letos bylo Brnkání obzvlášť slavnostní (a také trošku hektické). Hrlo se nejen ve dvou sálech v Lužánkách, ale na alžbětínské scéně divadla Husa na provázku. A začínalo se velkolepým průvodem z Lužánek přes střed Brna až k divadlu na Zelný trh. Během průvodu se všechny zúčastněné dětské soubory představovaly krátkými slogany, scénkami a sdružení LeGrando zpestřilo průvod svým dorostem: klauny, postavami na chůdách, žonglery a jednokolkaři v pestrých oděvech. Bylo na co koukat jak při průvodu, tak i při představeních souborů dětí a starší mládeže.

To vše díky organizátorům, především Petře Rychecké, bez níž by asi Brnkání neexistovalo, ale i celé řadě členů Brnkadel, souboru z Lužánek. Děkujeme za skvělé zajištění přehlídky a za snídaně, které chystáte již od čtyř hodin ráno. Doufáme, že Brněnské Brnkání bude existovat i nadále, a že se náš soubor bude moci vždy znovu těšit na pozvání a na setkání se všemi. Děkujeme také sdružení LeGrando a v neposlední řadě i vedení divadla Husa na provázku za přístřeší a za trpělivost se soubory. Neboť se hrálo za plného provozu divadla.

Hana Kratochvílová

HLINÍK MÁ UŽ ZASE SVOJE KUKÁTKO

24. - 26. září 2007 proběhlo v Humpolci opět Hliníkovo kukátko. Divadelní přehlídka zaměřená na dětské diváky si klade za cíl podpořit nejen estetická ale i pedagogická hlediska divadelní tvorby pro dětské diváky.

Před deseti lety se uskutečnilo na dlouho poslední Kukátko, tehdy především setkání dětských divadelních souborů a souborů hrajících pro děti. Členům sdružení „Hliník sobě“ to nikdy nepfestalo být líto, neboť se při něm setkávali lidé, kterým šlo o kvalitní práci s dětmi, ale i o dobré divadlo. Nejslavnější přistěhovalec je v názvu přehlídky proto, že je to jednoznačně nejproslulejší občan města. Kdokoli kdekoli zjistil, že jsme z Humpolce, poznamenal: „... a nezapomeňte u vás pozdravovat Hliníka“. Tak vznikl nápad vytvořit Hliníkovi pomník nebo alespoň pamětní desku. Přehlídka předběhla odhalení desky o celých sedm let: první a docela malá se uskutečnila v roce 1995. Od odhalení pamětní desky uplynulo letos v září pět let a jsme rádi, že k výročí dostal Hliník i svoje, na dlouho odložené, divadelní kukátko.

Díky podpoře Městského úřadu a zejména místostarosty Mgr. Romana Broni se podařilo obnovit přehlídku, která nabídl dětským, ale i dospělým divákům s dětskou duší, protiváhu k televizní kultuře a videokultuře plné hrubostí a brutality. Přinesla zážitek spoluprožitého hodnotného divadelního představení, vycházejícího z kvalitní literatury. Zatím je malá a šla vstříc dětem přímo do jejich přirozeného prostředí. Září je měsíc, kdy se děti vracejí z prázdninové volnosti zpět k povinnostem. Jedním z našich přání je, aby se Hliníkovo kukátko stalo napříště důvodem, proč se budou humpolecké děti do školy těšit.

Jaká přehlídka byla, by nejlépe řekly samy děti. Úvodní představení „Pejsek a kočička“ divadélka Kuba z Plzně shlédli žáci druhých až čtvrtých tříd ve velkém sále Městského kulturního a informačního střediska. Další se uskutečnila v aule Základní školy Hálkova. Prvňáčkům se velmi líbila loutková pohádka „Tři zlaté vlasy děda Vševeda“, pro žáky druhých tříd bylo určeno představení „Můj medvěd Flóra“, obě od pražské divadelní společnosti Kejklíř. Pro třetí třídy zahrál soubor Bořivoj z Prahy pohádku „Jak se hledají princezny“. Celkem kolem pěti set dětí shlédlo představení se svými učiteli a dětskou porotou. Měly i příležitost prohlédnout si loutky a nahlédnout, jak se vlastně divadlo dělá. Jestli doma stejně nadšeně, jako po představeních, líčili dospělým, co zajímavého je dnes ve škole potkalo, určitě už si příště představení dokáží vyhledat a spoluprožít se svými blízkými. Organizátoři mají pro příští roky v plánu nabídnout nejméně jedno představení pro všechny generace.

Všechna divadelní představení dětské diváky i skupinu dětských „porotců“ nadchla a vybudila ke spolupráci. „Porotci“ psali a kreslili své dojmy. Dokázali napsat svým kamarádům o jednotlivých představeních co nejpoutavější informace, nakreslit plakáty a na závěr se pokusili o obodování inscenací. Tři zlaté vlasy děda Vševeda obdržely 28 korálků, Můj medvěd Flóra 24 korálků, Jak se hledají princezny 27 korálků, Pejsek a kočička 29 korálků.

Organizátoři děkují vedení ZŠ Hálkova za vstřícnost a přijetí přehlídky pod ochranná křídla a zástupkyni ředitele ZŠ Mgr Aleně Kukrechtové za výbornou spolupráci a překonání všech vzniklých potíží. Těšíme se, že přehlídka bude mít v příštím roce stejně úspěšné pokračování.

Jitka Fojtíková

RECENZE

tentokrát z PŘELETU NAD LOUTKÁŘSKÝM HNÍZDEM

ALFA Plzeň: Krvavé koleno a jiné pohádky pro zlobivé (autor A. Goldflam, režie P. Vodička)

Na autobusové zastávce se schází několik vesničanů, mezi nimiž krouží na bicyklu místní chlapeček (nebo snad dotěrný místní blb?) a místní rozhlas vedle hlášení o autobusu, který dnes asi nepojede, protože Franta se opil, zve občany na večerní divadelní představení. Potenciální cestující přehrávají (chlapečkovi?) několik tvrdě hororových pohádek (aby ho vystrašili?), pak dojde k dlouho slibovanému sousedskému divadlu (kumulativní pohádka o řetězci „sebevražď“), jež se zdá jen odvarmem předchozích hororů – do okamžiku, než jeden z ochotníků, místní prostáček vezme svou roli tak vážně, že se doopravdy provrtá akuvrtačkou. Což by snad mohl být konec, ale není. Přijde ještě několik dalších příběhů a nakonec přídavek o pizdě.

Z popisu možná vysvítá jeden z problémů inscenace: lineární řazení jednotlivých čísel bez hlubších vazeb a výstavby odněkud někam. Pásmo groteskně hororových variací na lidové pohádky stojí na herecké tvárnosti a přesnosti postavených gagů. V Alfě vyrostla garnitura vynikajících herců, z nichž tentokrát zvlášť vynikla Blanka Josefová-Luňáková. Loutky jsou tu jen ve dvou krátkých číslech – a kdyby se právě ta vypustila, inscenaci by to rozhodně neuškodilo. (A přece je možná škoda, že loutkové divadlo, které s loutkami umí, se jich tentokrát zřeklo: neboť právě tato předloha po loutkách zrovna volá.)

Myslím si, že pro děti (rozhodně pro první stupeň a pochybuji i o druhém) to není, ale pro dospělé – pokud na pohádky přijdou – je to herecky skvěle udělaná „sranda“, jak by pravil Jan Werich. (LR)

BUCHTY A LOUTKY Praha: Neposlušná kůzlátka (autor a režie V. Brukner a soubor)

Hlavním problémem inscenace s jednoduchými marionetami na drátě je dramaturgická neukázněnost až svévole: namísto akcentování tématicky stěžejních motivů, na nichž zápleтка stojí, se jen špásuje, dělají vtipky a rozbíhavé epizody. A není-li zřetelný cíl či alespoň směr, chybí inscenaci tah.

Snad celá první třetina inscenace je věnována dovádění kůzlátek. Stěžejní problém, zda a komu kůzlátka otevřou či neotevřou, přichází po zhruba dvaceti minutách honiček, fotbalu... jako v podstatě bezvýznamná a nahodilá maličkost: koza se na odchodu ještě vrátí a kůzlátka z ničeho nic napadne vyzkoušet si, co jim prý kdysi maminka kladla na srdce, a jen tak, pro zábavu jí žádají, aby jim předvedla svou nohu, ocásek a hlásek. I poté se odbíhá k odbočkám jednotlivých nápadů, naprosto nespojitých a zavádějících, jako je např. pohádka o Karkulce, kterou jedno z kůzlátek hraje maňáskem na kopytku.

Samozřejmě, že právě v pohádce založené na tom, zda se někdo (vlk) dostane či nedostane dovnitř (ke kůzlátkům) záleží dvojnásob na logice užívání prostoru. Nejen jako nešvar, ale jako nonsense pak působí, odchází-li se a přichází odkudkoli a kamkoli. Základní mechanismus výchozí pohádky a jejího klíčového motivu rozpoznávání maminky za dveřmi a toho, zda se přes ně dostane vlk dovnitř, může těžko fungovat, sahají-li dveře vlkovi sotva po ramena. Zvlášť když se pak dobývá do dveří otevřených.

Podobná ledabylost, nahodilost či možná naschválnost je tu téměř pravidlem. Proč je mamčinu rádiu přikládán tak velký důraz, že je středem několika epizod a vlk dokonce mezi tištěnými spoji, odpory a tranzistory bydlí, když pak rádio nehraje žádnou významnou roli? Proč nejen mlynář, ale i řezník a kovář pracují ve mlýně? Proč najednou kůzlátka uprostřed příběhu z ničeho nic naprosto změni svou povahu a začnou být poslušná, hodná a opatrná? A v čem pak spočívá jejich provinění?

Hezké jsou vstupy naturálních prvků, jako je péro z rozebraného rádia (to, že z něj kůzlata vytažou péra, vadí daleko méně než to, že toto rozebírání nemá žádnou funkci v příběhu a tématu), řezání vlkova ocasu či naklepávání jazyka. Ale to je málo. Děti se místy zasmějí – ale jen vnějším jednotlivostem: míči, který někoho zasáhne, péru, které vyletí z rozhlasového přijímače, legračnímu slovnímu spojení...

Vypadá to, že podobně jako v kladenském Budulínkovi tu jediným inscenačním principem bylo „hlavně jinak“. Ale jinost sama o sobě ještě hodnotou není. (LR)

C Svítavy: Fialový vítr (autor D. Charms, režie K. Šefrna a soubor)

Fialový vítr je vnitřně složitě prokomponovaná koláž o několika vrstvách. Prvou z nich jsou opakované pokusy autora o kontakt s Irinou, které tvoří elementární příběh vzestupů a pádů nadějí, neporozumění a srážek básnivého člověka nekonfekční představivosti nejen s realitou světa, ale hlavně s temnou silou, již po celou dobu tušíme. Je to příběh při vši vnitřní kráse a humoru pochmurný (zatrne, když Irina při posledním hovoru nadiktuje své telefonní číslo 1-9-4-2 – rok autorova zmizení a pravděpodobné smrti) a pochmurně – vpádem tajné policie – i končící.

Další vrstvy tvoří inscenované Charmsovy prózy, hry i verše absurdně nahlížející absurditu všedního sovětského meziválečného života. Jsou směšné, ale zároveň i tragické, tragičtější o to, že jde vesměs o vcelku realistické črty, nahlédnuté v jejich syrovosti, nejvýš o nepatrný krůček dotažené či domyšlené, případně umocněné zopakováním.

Právě tady se dozvídáme naplno, jaká (slušně řečeno) nula je člověk pro totalitní soldatesku všemocných vládců, nalézáme důvody vnitřního smutku hlavního hrdiny, jímž je autor sám.

Základní linie je vedena v divadle hereckém, její reflexe a samostatná „čísla“ Charmsových textů vesměs pomocí několika druhů loutek, jež se ocitají i v rukou hlavních hrdinů, jakoby volili, kam vlastně patří, čím vlastně jsou. Lyrický komentář přinášejí autorské písně Karla Šefrny. Na škodu je přidružené tempo, s jakýmsi nádechem utkvělé únavy, jež z inscenace dýchá. Možná i to, společně s nedostatkem režijních akcentů, přispívá k rozostření závěru: inscenace má několik konkurujících si vrcholů, působících jako falešné konce.

Psal jsem o kousek výše o kráse, leč pochmurné. Zprávu o inscenaci samé je však třeba uzavřít opačně: pochmurná, ale krásná. Veselý zážitek to není. Silný ano. (LR)

ČMUKAŘI Turnov: Zvyřátka za to nemůžou (autor P. Traub, režie soubor)

Texty Traubových bajek ala James Thurber (Bajky pro naši dobu) mají velmi kolísavou úroveň a na rozdíl od svého jemně vtipného vzoru tak nejsou příliš pevným základem pro stavbu solidní inscenace. V inscenaci jsou seřazeny do lineárního pásma, jehož významové směřování odněkud někam zřetelné není. Jediné, co jednotlivá čísla (kromě autora a tří, respektive čtyř herců) v inscenaci spojuje, je refrénovitě „přezpívávání“ některých bajek a atomizovaná povídka o tesaříkovi, s jejímž útržkem vždy přichází coby živá opona jedna z hereček, aby jakoby zakryla přestavbu, než je opětovaně vyhnána.

Ostatní prostředky jsou velmi různorodé: nepohyblivé plošné loutky, po domácku udělaný orel, navlečený na pet-láhev, okurková láhev s knírem, punčochový maňásek žely se stavařskou přilbou coby krunýřem a - jak jinak v postmoderní době - barbieny a konfekční maňásci. Bez barbien, plyšových či gumových zvířátek a konfekčních maňásků z dětství by nebylo české loutkářské postmoderny. Začalo s tím kdysi hradecké Dno a Buchty a loutky a dnes bezmála není přehlídkové inscenace, bez těchto povinných mávátek (post)modernity. Kliše se tomu, myslím, říká. Patří k tomu i směsice druhů, typů a stylů loutek, nijak neodůvodněná funkčně či tématicky. Škoda. Čmukaři umějí budovat styl a zástěrek postmoderny nemají zapotřebí.

Mrzí mě tentokrát u Čmukařů, jichž si vážím, jakási ušmudlaná nedbalost - od jindy výborného hereckého projevu přes oblečení herců, jež je těžko nazvat kostýmem, až po izolepové pásky ponechané na papundeklových krabicích od zboží. Známe-li Čmukaře, překvapí tentokrát jistá chudoba jevištních nápadů: všechno jako by byl jen prvý nápad, narychlo nahozený, narychlo vyříznutý, narychlo namalovaný, mnohdy v podobě pouhé prvoplánové ilustrace (např. hned úvodní Patentový úřad - ale třeba to při banálně plytkém textovém základu ani jinak nejde). Jednoduše, ale nápaditě je realizována bajka Bacha na parazity, kde je vysávána „krev“ přepouštěna hadičkou z pětilitrové zavařovačky do pet-lahví, jež si klíště přineslo - snad jediná plně divadelní. Jinak vše stojí jen na hereckém výkonu Čmukařů. Jenže i v něm tentokrát překvapí laciná šarže až mrckování v roli sekretářky u zkušené Dády Weissové, podbízení se J. B. Marka i občasně přehrávání v jiných okamžicích.

Míra vkusu je tu místy na pováženou nejen v herectví či v drastických scénografických prvcích typu brýlí s namalovanými očima, ale už ve výběru vulgarizujícího textu. Navzdory tomu, že Čmukaři šli jevištním provedením místy nad problematickou, někdy i silácky vulgární předlohu, nepodařilo se jim zakrýt, že texty kolísají mezi hospodskou anekdotou, plytkou komunální satirou (hodnou nadávání na poměry u piva, za niž by se nemusel stydět ani Dikobraz blahé paměti) a náběhem k skutečné metaforické bajce.

Tématicky jde o tříšť, pro níž by se společný jmenovatel (krom „psiny“) hledal těžko. Vnější snaha rozesmát přebíjí obsah. Celistvý obsah je obětován ve jménu jednotlivých vtipků. Výsledkem je zábava pro posezení kamarádů v hospodě, ale ne o moc víc. (LR)

DNO Hradec Králové: Lapohádky (režie Kamil Bělohlávek)

Je to něco dost jiného, než na co jsme od Dna zvyklí (také to je jen část obměněného souboru). Jsou to vskutku laponské pohádky, leč pro dospělé. Vyprávěny jsou v čisté, srozumitelné „laponštině“ (skvělá humorná mystifikace) a s vynikajícím živým hudebním doprovodem. Jádrem je vizuálně velice bohatá, objevná, zajímavá netradiční práce s pár zemitými loutkami-manekýny téměř samorostového typu, občas stínohrou či přesněji pozoruhodnou barevnou světlohrou a projekcemi na, za a kolem jakéhosi pružného čtyřmetrového spru či lodice, potaženého průsvitnou látkou; s ním se pohybuje po scéně, na něm se hraje, na něj a skrze něj se promítá stíno- i světlohra. Má to archetypální mytologický rozměr a zároveň velmi současný humor.

S výjimkou čiročiré „laponštiny“ chybí typický slovní humor hry s jazykem, známý z dosavadních inscenací Dna. Není tu ani takový důraz na metaforiku v práci s materiálem (i v herectví), spíše vynalézavá práce s proměnami nemnoha jednoduchými prostředky, spojení hledačství a objevitelství s výrazem. Přesto jde o poetiku obrazivého vidění prolutného ojedinelým hudebním citěním. (LR)

HANA VOŘÍŠKOVÁ Choceň: Pokoj vám

Další z inscenací pro jednoho diváka, nejvýš jednu rodinu, má tentokrát tematiku vánoční. Kombinace vyprávění, reprodukovávané hudby a jednoduše rozhybávaných stínoherních obrázků opět přináší zastavení (či alespoň přibrzdění) v čase, soustředění na nepatrný detail, jemnou práci s výtvarnem, pohybem, náladou. Vánoční příběh o narození Ježíše a klanění pastýřů a králů působí jako pohlazení.

To, že mi tentokrát připadala tato dvacetiminutová drobnička místy zdouhavá, má asi dvě příčiny. Jednak mi z třetí řady uniká intimní sounáležitost, již se herečka snaží vytvořit, jednak tentokrát obrazová složka nepřidává takřka nic nového, ozvláštňujícího, žádný kontrastní bod či rozvítí toho, o čem hovoří text, a co důvěrně všichni známe. Pouhou ilustraci máme rychle přečtenou i vychutnanou, a jen čekáme, až anděl přeletí, pastýři přejdou, králové přejedou. A právě onen čas, který nám přebývá, je zdouhavost. Divadlo nebývá dlouhé v absolutním slova smyslu. Naplněné tři hodiny utečou jako voda. Dlouhé se nám v něm zdá to, co nám dovolí délku času vnímat. (LR)

LAMPION Kladlo: O Budulínkovi (autor P. Vodička a soubor, režie P. Vodička)

Hraje se pomocí marionet na drátě s poněkud encefalitickými hlavami, doplněnými dvěma maňásky liškat a řadou hůlkových pidiloutek pro plán zmenšeného města a pozdějšího putování hasičů lesem nad okénkem marionetového kukátka.

Budulínek se chce dívat na televizi, v čemž ho neustále ruší užvaněná babička a sklerotický dědeček, kteří se vypravují na hasičský bál. K významovému jádru pohádky se dojde téměř náhodou: z podkresu televize zaslechneme cosi o liškách, které kradou slepice, ze zákulisí vyletí po velkém kdákání trocha peří, televize doplní, že největším nepřítelem lišky je pes, a že pronásledovaná liška hledá úkryt kdekoli a nejnebezpečnější je pro malé chlapce. Po této směsici zčásti zbytečných, zčásti nesmyslných informací se opravdu čistě náhodou na útěku objeví u Budulínka liška, žádá o úkryt, a když je vpuštěna, jen tak mimochodem, bez vážnějšího důvodu či záměru odnese Budulínka do své nory. A pak se střídají různé „veselé“ příhody hasičů, hos-

podské a babičky s dědečkem na cestě za Budulínkem. Nebudu zdržovat - vše dopadne „dobře“.

Klíčový motiv zákazu otevírat snad ani nezazní, nebezpečí lišky pro malé děti je nezávazně, až v druhém plánu, zmíněno v naučném televizním pořadu o přírodě... Budulínkova vina je pochybná, ani u lišky nijak zvlášť netrpí, a tak je výsledkem jen řada nahodile seřazených příhodiček účastníků bálu na cestě za Budulínkem, bez spojovacího smyslu tématu. Co tedy vlastně z pohádky o Budulínkovi zbylo krom pár použitých motivů, jaký smysl? O čem a proč se hraje? Čeho je archetypem Budulínek, čeho liška, čeho dědeček s babičkou? Zdá se, že jsou jen použitými či zneužitými motivy pro výrobu legrace.

Má-li čtenář pocit, že opakuji to, co jsem napsal o Kůzlátkách Buchet a loutek, nemýlí se. Budulínek je s Kůzlátkou prakticky zaměnitelný - od přístupu k výchozí pohádce přes výtvarné řešení až po režijní pojetí. Tatáž dramaturgicko-režijní svévole jen využívající popularitu známé pohádky a některé její motivy pro vlastní, žel nekonzistentní kreaci, přičemž ty motivy, na nichž výchozí pohádka stojí a které jí dávají smysl a důvod existence jsou prakticky eliminovány. Pohádka o Budulínkovi podobně jako Kůzlátka patří k něm nemnoha, které byly od začátku určeny dětem, a to s jistým didaktickým záměrem. To se nám samozřejmě nemusí líbit. Ale pak ji prostě nemusíme hrát. (LR)

L. S. VĚK Plzeň: Fucking Generation aneb Zbavme se svých patosů a hymen (autor a režie soubor)

Na závěr zvukové soulože vyrazí hejno plošných spermií a po střemhlavém úprku k cíli vytvoří siluetu člověka. Setmí se, rozsvítí se obraz lepenkového domu, je slyšet čištění zubů, pak se otevřou dveře a vyplivují na běžící pás papírové lidi, kteří jsou na konci vždy zmuchláni a odhozeni do koše (kdo by si nevzpomněl na Švankmajerův Konec stalinismu v Čechách?). Opět se rozsvítí a zeza pohovky zabírající pravou půli jeviště přicházejí postupně mladí lidé a bezbarvým vyčerpaným hlasem se zpovídají ze svých traumatických zážitků: jak sestra měla vždycky přednost, jak museli na lyžích běhat do kolečka, jak... Psychoterapeutka sedící se zápisníčkem v levém předním koutě jeviště chápavě přikyvuje hlavou: No jo..., ...jo, jo..., ...no to je jasný... Párkrát je toto defilé přerušeno bojovnými protestsongy, které se bouří proti takovým příkořím života - a přichází další klient. No jo..., ...jo, jo..., ...a to jako často?... Až po hodině se terapeutka vzbouří a nevybíravými slovy s co možná největším počtem vulgarit na minutu čtvereční pošle všechny ty mladé kamsi, protože ona má zrovna takové „problémy“.

„Loutky“ se tu mihnou dvakrát či třikrát: nejprve v obraze spěchajících spermií, které nakonec vytvoří obrázek člověka, poté jako švankmajerovští panáčci vyjíždějící z dveří domu na běžícím páse a v křatičké sekvenci toaletně papírového lyžaře, jedoucího po sjezdovce z téhož materiálu. Skutečné loutky - předmětné postavy, jež by zaujímaly vůči okolí vztahy a jednaly - se tu nevyskytují vůbec.

Je to vážně míněná autentická výpověď mladých o sobě? Je to výpověď sebeironická? Je to mystifikace, pohrávající si s divákovou vydrží? Zřejmě nejde o generační výpověď v tom, co nám oněch devětapadesát minut říkají, nýbrž spíš o druhotnou reflexi sebe sama, schopnost nahlédnout problematičnost vlastních pseudoprobémů - tedy o jisté znamení duševního růstu a poznání. To lze vítat. Ale ne hodinu v této podobě, v níž devětapadesát minut nestrukturovaného, temporytmicky i obsahově jednotvárného materiálu bez zbadatelného vzájemného vztahu jednotlivých výpovědí jen připravuje půdu pro půlminutovou pointu, v níž psychoterapeutka vykřičí do očí „trpící“ mladé generaci, že o žádné problémy nejde, a už vůbec ne generační. Vyprávět svého druhu mdlou kameňáckou anekdotu devětapadesát minut jen jako podloží k půlminutové pointě se mi jeví

neúnosné; jakkoli to v kruzích rádobymladých snobů může vyvolávat pózerské nadšení z pocitu vlastní výlučnosti.

Sympatické nicméně je, že, jak se zdá, soubor (z větší části jde o plzeňský Rámus respektive Pachýř Pačejoř) přece jen pomalu překonává éru naschválistických gest, byť zatím relativně nenáročnou cestou prvých nápadů. (LR)

MINOR Praha: Z knihy džunglí (autor a režie J. Adámek dle R. Kiplinga)

...je zajímavá a ambiciózní inscenace se zavádějícím názvem, který je příčinou hlasitých dětských dotazů: A kdy už bude Mauglí? Ve skutečnosti je tu inspirací Kiplingova povídka Riki-tiki-tavi, kterou pětice herců (poté, co si získá děti intimním popovídáním si o zvířátkách, které znají a samy mají doma) „převypráví“ formou hudebně voicebandové živě přednesené skladby s použitím útržků slov a zvuků, řazených do rytmicko-melodické kompozice. Vizualní složku tvoří pětice bedýnek, rozložených do půlkruhu amfiteátru. Každá z nich je jakousi „knihou“ o sedmi „lístech-vitrínách“, v nichž jsou za skly umístěny někdy malované obrazy, někdy z přírodnin složené „muzeální“ průřezy či modely doupat a krajin, v nichž se tu a tam pohne naturalisticky pojatý hlodavec, roztočí se několik vajec nebo proteče voda.

Příznávám, že při neznalosti výchozí povídky se mi dostalo jen všeobecné informace o nebezpečí, číhajícímu na zvířátko, něco atmosféry a vydatné hudebního zážitku, který bych ale raději vychutnal sama o sobě. Nabídnutá vizualní stránka je tak úsporná, že nevystačí dostatečně dlouho sytit vybídnuté smysly a po chvíli již vždycky čekám, co bude dál. U koncertu by se mi to, pravda nestalo. Neboť tam je mi jasně dáno najevo, že vizualní stránka je druhořadá, jen mimoděčně doplňková. Naproti tomu v inscenaci je obraz postaven do středu pozornosti a této úloze nedostává. Není mi jasný systém střídání se herců u jednotlivých vitrín, nerozumím tomu, co znamená čí kresba v obličejích, uniká mi i řada významů vízicích se k jednotlivým vitrínkám.

Je však třeba uznat, že jde o pozoruhodný experiment, který má i pro děti svou magii, jakkoli podle otázek, které kladou, mají problém i se základní identifikací postav. Až na nejmenší z nich většina sledovala dění s napětím a zájem. S povděkem je třeba přijmout, že velké, městem subvencované divadlo se i na poli divadla pro děti pokouší o hledání, o prolamování konvencí, o experiment, který je zajímavý už sám o sobě a může přinést posuny i v další práci souboru a českého divadla vůbec. (LR)

NAIVNÍ DIVADLO Liberec: Hrnečku, vař! aneb Dvě pohádky o hrnečku (autor V. Peřina, režie M. Homolová)

Prvá z pohádek je „téměř“ klasická; jen místo nenasytné matky tu je sklerotická babička, pak ještě panovačný mlynář a nesmělý milý, jemuž se děvče dostane do náruče právě díky záplavě kaše, která vyplní údolí mezi nimi. V druhé, nově dotvořené pohádce hrneček nic nevaří, ale jako podnět k rekvilifikaci na hrnčíře zachrání nezaměstnaného hloupého Honzu.

Loutky pěkné, scéna vyspekulovaná, ale ze všeho tu čouhá jakási rutinní macha továrny na „pohádky“ - ze scény, jež bez ohledu na dějový a tématický smysl a funkčnost hledí ohromit dalšími a dalšími vtípky, z řemeslného poskládání příběhu z prefabrikovaných motivů, a, žel bohu, zvláště v první pohádce i z rutinního herectví najmě mužského představitele.

Liberecký Hrneček stál před podobným problémem jako Kůzlátka a Budulínek; potřebu rozvést útlou minipohádku na divadelně únosný čas lze pochopit. Jedním z řešení je i to, co udělalo Naivní divadlo: spojení krátké pohádky s jinou do kompozice „pásma“.

Jenže u toho nezůstalo a autor se rozhodl rozšířit i původní lidovou pohádku. Cílem by v takovém případě ovšem mělo být posílení témat výchozí předlohy, nikoli její nastavování motivy a tématy novými, jakkoli „překvapivými“. Jak už ale bývá téměř pravidlem, upravovatel pocítil potřebu vylepšit lidovou pohádku, změnit ji, prostě udělat ji jinak. Asi proto, že tak, jak byla, ji přeci všichni známe (i nejmenší děti?). Nebo možná proto, aby to bylo jinak. Nic proti tomu - vznikne-li nová, přesvědčivá hodnota s vlastní logikou, díky níž na předlohu rádi zapomeneme. To se však nestalo.

Ponechání a zároveň rozvrácení základních stavebních prvků - motivů výchozí pohádky, jež jí dávaly smysl, však zákonitě vyvolává řadu otázek. Proč v této úpravě dostala dívka kouzelný hrneček? V čem je vina jeho zneužití či chybného užití matkou (zde hodnou, ale sklerotickou babičkou)? Je katastrofické množství vyteklé kaše trestem či hrozbou (a za co či před čím?), nebo je jen součástí geniálního plánu kouzelné babičky, jak dostat k sobě hodnou dívku a nesmělého mladíka? (Ostatně: je kaše, která zalije údolí mezi nimi skutečně řešením jeho nesmělosti? - vždyť se stýkali i bez kaše.) Opět tedy nepochopení, či nedbání hodnot původní pohádky, která se tak stává jen hromadou materiálu, z něhož si lze vzít, co je libo a původních souvislostí i smyslu nedbat.

Druhá pohádka je spíše naivní anekdotickou agitkou bez dramaturgických ambicí a hodnot. (LR)

SDRUŽENÍ SERPENS Praha: O rackovi a kočce, která ho naučila létat (autor L. Sepúlveda, režie F. Jevič)

Název naznačuje základní příběh. Inscenaci činí sympatickou především zřetelné úsilí o sdělení a také neokázalost a pokora, s níž tak dva muži a jedna žena pomocí loutek-manekýnů činí. Vynikající jsou zpěvní party.

Hlavní problém inscenace vidím v dramaturgické roztěkanosti - epické rozbíhavosti, zapříčiněné tím, že zdaleka ne vždy je inscenace budována po tématu. Motivace někdy zcela chybí, nebo jsou jen letmo načrtnuty, takže se děj stává přinejmenším nevěrohodným: kocour si na spadlém rackovi chce pochutnat, pak se od něj odvrátí, protože páchne ropou, ale okamžitě je ochoten slíbit mu, že se postará o jeho vejce, vysedí a vychová z něj racka a naučí ho létat. Mnohé věci na sebe upozorňují, ale svůj význam nesdělují, čímž spíše odvádějí pozornost a ruší: proč se hraje na překlápěcích platech, zavěšených na řetězech, proč herci přijíždějí a odjíždějí na patových kolečkových botách...? Svůj důvod nesdělí ani stínohra, a tak působí jen jako zmnožení prostředků.

Loutky kocourů výtvarně ani technologicky emotivnímu zážitku nepomáhají a na škodu je i to, že titulní hrdina - racek, o jehož schopnosti letu se hraje - je zcela staticky působící dřevěný pták, jenž nás svým letem nikdy neokouzlí, což oslabuje zejména finále.

A přece je to inscenace z těch, jimž o něco jde a které poctivě hledají téma a s ním pak cestu k divákovi. (LR)

STUDIO DAMÚZA Praha: Vetřelec (autor J. Adámek, K. Maděričová, režie J. Adámek)

V příšeří scény sedí u stolu dvě ženy-dvojnice. Když světlo zesílí, ukáže se, že jedna z nich je skutečná, druhá loutka (manekýn) v životní velikosti, již herečka zpočátku nenápadně, později i dosti viditelně rozhýbává svou rukou. Loutka svou partnerku kontaktuje, atakuje, občas i ignoruje a nakonec po krátkém boji srazí na stůl a na zem se vysype hromada pilin. Čím se ono druhé já liší? Jaké je? Co reprezentuje? A o co usiluje? Kam, s čím a proč se onen vetřelec vetřel? Můžeme uvažovat, co kdo na kom chtěl, můžeme uvažovat, kdo byl vlastně loutka, můžeme uvažovat... Uvažovat lze o všem. Upřímně si

však myslím, že není až tak moc o čem; že nejde o nic víc, než o pokus okouzlit řemeslnou ekvilibristikou (bohužel ani zdaleka dokonalou), tváříci se rádobý hluboce filosoficko-psychologicko-sociálně, jak je to na západních festivalech už drahá léta v módě.

Je-li tato módní vlna k něčemu dobrá, pak k tomu, že ukazuje loutkářům, že loutka něco „umí“ a že se jí dá hrát, že se opravdu může stát „jednajícím“ subjektem, tedy loutkou. Jako reakce na dnešní loutkohereckou nemohoucnost je to dobré popíchnutí. Komu stačí, že se loutka hýbe „jako živá“ bude tedy možná s touto etudou spokojen. Kdyby mně ale mělo vystačit jen „kouzlo“ dokonalého řemesla, musel bych žádat, aby se oné figuríně chvílemi nevyvracela nevedená ruka, aby se loutka vždy zcela přesně dívala tam, kam je napřen její zájem, aby jí nepadala hlava... Skutečná preciznost, při vši úctě, chybí. U loutkového divadla, jež loutkou vytváří určité sdělení, mi podobné maličkosti nevadí, ba dokonce, mohou být součástí onoho sdělení. U divadla, které staví především a jen na iluzi, je to arciť problém kardinální.

Je otázka, zda lze absolutní iluze docílit. A je otázka, zda má smysl o ni usilovat. I kdybychom jí docílili, nešlo by o loutkové *divadlo*, nýbrž o loutkovou podívanou. Z toho, že se něco hýbe, žádné sdělení nevyplývá. Domnívám se, že loutka, ani umění animovat ji, nejsou na divadle pro sebe, pro své kouzlo a pro animaci samu, nýbrž že jsou nástrojem určitého sdělení. Že smyslem není samo napodobení člověka v tom, že se hýbe jako on, vypadá jako on..., nýbrž to, že prostřednictvím svých odlišných materiálových a technologických vlastností podává loutka svébytný obraz člověka, výpověď, kterou by herec v této kvalitě a síle podat nemohl. Jinak se vracíme do dob Rakousko-Uherska, kdy loutkářství bylo považováno za pouťovou atrakci na úrovni předvádění cvičených opic, mořských panen ve štoudvích a telat o třech nohách. (LR)

TATE IYUMNI Praha: Černá kukla (autor a režie J. Veverka, N. Orozovič, V. Veselý)

Parodie na americké a německé televizní krimiseriály sehaná maňásky s kaširovanými hlavami ničím neohromí, ale vcelku pobaví jak svižným tempem a úměrnou krátkostí pětatřiceti minut, tak několika dobrými nápady, jako je šplhání na mrakodrap, tyčící se vysoko nad okno paravánu, nemocniční scéna s pipavým tepem srdce či alchymistický obraz s baňkami a křivulemi, v nichž ruce dvou policistů míchají kouzelné barevné lektvary.

Skupina junáckých vedoucích si jednou za dva roky zadovádá s loutkami pro příležitost skautského divadelního bienále (!!!) a nás potěší až odzbrojující bezprostředností, za kterou se skrývá nejen nefalšovaná chuť „zablbnout si“, ale i slušná dávka nápaditosti. Těžko takovému souboru vyčítat, že při této frekvenci se jejich hra s maňáskem omezuje na elementární pohyby, doprovázené takořka deklamačním projevem slovním, který nadto trpí protahovanou pražskou výslovností. Tím spíš by inscenace nemusela být tak příliš závislá na slově, když aktéři ukazují, že cit pro čistě divadelní akci je jim vlastní. (LR)

AUTOŘI PŘÍSPĚVKŮ:

VČ - Veronika ČÍŽKOVSKÁ, učitelka ZŠ, Praha

JF - Jitka FOJTÍKOVÁ, učitelka ZŠ, Praha

HKr - Hana KRATOCHVÍLOVÁ, vedoucí dětského souboru, Blučina

LR - Luděk RICHTER, režisér, divadelní teoretik, absolvent FF UK a DAMU, Praha